

UDEN FOR NUMMER

36

FAGLIGE SKØN
I BESKÆFTIGELSESRETTET ARBEJDE
MED SYGEMELDTE

UDSATTE UNGES STEMME
UDFORDRER HANDLINGSRUMMET
I SOCIALT ARBEJDE

DEN KOORDINERENDE SAGSBEHANDLER
SOM BROBYGGER I DET TVÆRFAGLIGE
SAMARBEJDE

SELVSKADENDE ADFÆRD
- EN PRAKTISK OG SOCIAL UDFORDRING

indhold

FAGLIGE SKØN I BESKÆFTIGELSESRETTE
ARBEJDE MED SYGEMELDTE

AF ANETTE SKALS, LEKTOR

4

UDSATTE UNGES STEMME
UDFORDRER HANDLINGSRUMMET
I SOCIALT ARBEJDE

AF VIBEKE BAK NIELSEN, ADJUNKT

14

DEN KOORDINERENDE SAGSBEHANDLER SOM
BROBYGGER I DET TVÆRFAGLIGE SAMARBEJDE

AF RIKKE LUND EHRENREICH, ADJUNKT
OG PER WESTERSØ, LEKTOR

26

SELVSKADENDE ADFÆRD
- EN PRAKTISK OG SOCIAL UDFORDRING

AF MIKKEL H. BRØNDSTED,
STUDERENDE CAND. SCIENT. SOC.

34

UDEN FOR NUMMER

nr. 36, 19. årgang, 2018

Løssalg: 60 kr.

Dansk Socialrådgiverforening

Toldbodgade 19B

1253 København K

Tel: 70 10 10 99

Mail:

ds@socialraadgiverne.dk

Redaktion:

Frank Cloyd Ebsen, freb@phmetropol.dk

Anette Nicolaisen, anic@ucsyd.dk

Lene Mosegaard Søbjerg, lmos@via.dk

Christine Sarka, christinesarka@mail.dk

Lars Uggerhøj, lug@socsci.aau.dk

Redaktionssekretær:

Mette Mørk, mettemork21@gmail.com

Produktionsstyring:

Kommunikationsafdelingen, Dansk Socialrådgiverforening

Copyright:

Forfatterne

ISSN nr.:

1600-888X

Design og produktion:

Salomet grafik & Pernille Kleinert

Tryk: Datagraf

Oplag: 18.400

PROFESSIONSHØJSKOLEN

Midt i mellem

N

NOGLE GANGE ER MAN nødt til at sige højt, hvad man tænker, for at finde ud af hvad man mener. Andre gange er man nødt til at sætte fokus på de daglige rutiner for at vurdere, om de stadig bidrager til at gøre det daglige arbejde meningsfuldt og værdiskabende. I de situationer - midt i mellem tanke og spørgsmål, midt i mellem det bevidste og ubevidste - opstår de nye ideer og perspektiver.

I dette nummer sætter vi forskellige perspektiver og positioner ned over beskæftigelsesområdet. Fælles er, at de forsøger at give bud på, hvad der sker i den daglige praksis, mellem styring, ledelse og fagligt skøn, mellem socialrådgiveren og borgeren, mellem nye funk-

tioner og kompetencer. Den fjerde artikel, som er udenfor tema sætter også fokus på praksis, her mellem nye målgrupper og nye problemforståelser

I den første artikel - Faglige skøn i beskæftigelsesrettet arbejde med sygemeldte - er et af hovedspørgsmålene, om skønnet er indskrænket, udvidet eller gradueret som følge af nyere ændringer i den aktive beskæftigelsespolitik og styringsincitamentter fra New Public Management (NPM).

Den anden artikel er Udsatte unges stemme udfordrer handlingsrummet i socialt arbejde. Det er i artiklens analyse af de reflektive positioner, at de unges stemme empirisk gøres tydelig og træder frem som vidensbidrag i det sociale arbejde og potentielt udfordrer de problem- og løsningsforståelser, der dominerer de unges møde med velfærdssystemerne.

Den tredje artikel har overskriften Den koordinerende sagsbehandler som brobygger i det tværfaglige samarbejde og bygger på en kvalitativ undersøgelse af, hvordan koordinerende sagsbehandlere for aktivitetsparate unge inden for beskæftigelsesområdet forstår og varetager den koordinerende funktion i det tværfaglige samarbejde. Artiklen diskuterer, hvilke funktioner og nye kompetencer der er centrale for at varetage den koordinerende funktion i det tværfaglige samarbejde.

Artiklen udenfor tema har overskriften Selvskadende adfærd - en praktisk og social udfordring. Selvskadende personer længe har kunnet udfordre fagprofessionelle. Flere fagpersoner på området peger på, at adfærden i nyere tid har ændret form og målgruppe, hvor det ikke blot er personer med psykiske og sociale problemer, der skader sig selv. Spørgsmålet er, hvordan den nye målgruppe kommer til udtryk, og hvordan selvskade udfordrer det praktiske sociale arbejde?

Artiklerne giver læseren mulighed for at give sig tid til at reflektere over daglig praksis midt mellem borgerens behov og forventning, egen faglighed og systemets krav.

God læselyst - Redaktionen

PEER REVIEWED

Faglige skøn i beskæftigelsesrettet arbejde med sygemeldte

AF ANETTE SKALS, LEKTOR

Artiklen handler om, hvordan faglige skøn udfolder sig i en institutionel kontekst hos sagsbehandlere, der arbejder med sygedagpengesager i et jobcenter. Spørgsmålet er, om skønnet er indskrænket, udvidet eller gradueret som følge af nyere ændringer i den aktive beskæftigelsespolitik og styringsincitamentener fra New Public Management (NPM). Det konkluderes, at skønnet er gradueret, fordi det viser sig, at ledelsen rammesætter og retningsstyrer, men også frisætter sagsbehandlernes skønsudøvelse af strategiske årsager.

ARTIKLEN BASERER SIG PÅ

forfatterens ph.d.-afhandling "Uarbejdsdygtig og hvad så?" (Skals 2016). De empiriske data er fra 2013/2014, det vil sige, inden sygedagpengereformen fra 2014. For en grundig indføring i undersøgelsens teoretiske og metodiske design henvises til afhandlingen. Læsere med interesse for vignetmetoden henvises til Ejrnæs & Monrad (2012). Artiklen begrunder først behovet for en undersøgelse af det faglige skøns udfoldelse. Det gør den ved dels at placere sygedagpengeordningen i forhold til den aktive beskæftigelsesindsats og styringsambitioner fra New Public Management (NPM), dels at sondre mellem skøn og autonomi. Dernæst skitseres kort undersøgelsens teoretiske forståelse af skøn, dens design og metode. Herefter præsenteres undersøgelsens væsentligste empiriske fund ud fra de tre centrale forskningsspørgsmål. Afsnittet ser først på hvilke aktører, der har indflydelse på skønnets udfoldelse for derefter at give eksempler på, hvordan skønnet rammesættes af ledelsesmæssige ambitioner kombineret med budget- og resultatmæssige krav. Endelig gives eksempler på, hvordan skønnet udøves af sagsbehandlere med særlig vægt på de skøn, der vedrører beskæftigelse. Til sidst argumenteres for sagsbehandlernes muligheder for at udøve skøn.

FAGLIGE SKØN I BESKÆFTIGELSESRETTELT SOCIALT ARBEJDE MED SYGEMELDTE.

Sygedagpengeordningen har været administreret af kommunerne siden nedlæggelsen af de statsanerkendte sygekasser i starten af 1970'erne, hvor ordningen forankres i socialpo-

litikken frem for i arbejdsmarkedspolitikken. Mens substantielle reformer gennem ændringer af love, regler og bestemmelser siden starten af 1980'erne i vidt omfang har ændret socialpolitik til beskæftigelsespolitik, har operationelle reformer bidraget til implementering af beskæftigelsespolitikken (Larsen 2009) med etableringen af de kommunale jobcentre i 2007/2009. Elementer fra New Public Management (NPM) i form af benchmarking skulle sammen med en ny institutionel struktur sikre en effektiv statslig styring af og kontrol med implementeringen af skiftende beskæftigelsespolitiske målsætninger med de nye kommunale jobcentre i den udførende rolle (Larsen 2009, Damsgaard 2011).

Der findes ikke danske undersøgelser, der undersøger udfoldelsen af faglige skøn på beskæftigelsesområdet. Flere forhold gør det interessant at undersøge skønnets udfoldelse i beskæftigelsesrettet socialt arbejde med sygemeldte. Blandt forskere i Danmark og internationalt har kombinationen af NPM og den aktive beskæftigelsespolitik primært givet anledning til antagelser om et indskrænket skøn til sagsbehandlere. En lignende forståelse ses hos Dansk Socialrådgiverforening (DS), hvor stigende bureaukratisering og hyppige reformer anses som årsag til manglende tid i beskæftigelsesindsatsen til samtaler med borgerne (f.eks. DS 2013). Forskere har desuden påpeget, at den nye institutionelle struktur med kommunerne som driftsansvarlige og staten i en styrende/kontrollerende central rolle har gjort det vanskeligere at gennemskue, hvem der har det politiske ansvar for området, ligesom indflydelse til de faglige organisationer er blevet diskuteret (f.eks. Mailand 2009, Larsen 2009). Endelig har implementeringsforskere og Lipsky-inspirerede policyforskere bidraget med en forståelse af socialrådgivere som policyudøvere, fordi de i den faglige praksis vil indføre deres egen beskæftigelsespolitik frem for politikernes (f.eks. May & Winter 2007, Møller 2011). Disse forskningstraditioner, der peger på væsentlige udfordringer med implementering af politikker og lovgivning, indeholder ofte et begrænset fokus på beskæftigelsesindsatsen på organisatorisk niveau, det vil sige i jobcentre¹. Det kan forekomme paradoksalt, fordi NPM vil give øget spillerum til lederne i de nye større og professionelle kommuner. Mantraet for NPM er ikke kun *make the Managers manage*, men også *let the Managers manage*, så længe centralt fastsatte mål og intentioner indfris. Styring af den aktive beskæftigelsesindsats sker således ikke alene gennem politikker og lovgivning, men også gennem et øget spillerum til ledelserne i de kommunale jobcentre i forhold til, hvordan man i de enkelte jobcentre indfrier de centralt fastsatte og bindende nationale beskæftigelsesmål². Ovenstående be-

grundede en undersøgelse af skønnets udfoldelse i et jobcenter (Skals 2016) uden at ignorere forhold som politik, økonomi og lovgivning. En sondring mellem skøn og autonomi var nødvendig. Begrebet *autonomi* refererer til et ubetinget frit skøn, baseret på sagsbehandlerne professionalisme og formelle uddannelse. Begrebet *skøn* tillader derimod at standarder og retningslinjer for de faglige vurderinger sættes af andre end sagsbehandlerne (Dworkin 1978, Grimen & Molander 2008), ligesom institutionelle og organisatoriske hensyn indgår sammen med det klientorienterede fokus (Evetts 2002).

EN UNDERSØGELSE AF SKØNNET OG DETS UDFOLDELSE

En undersøgelse af hvordan det faglige skøn udfolder sig i et jobcenter kræver et design, der rummer professionalisme såvel som organisatoriske/institutionelle forhold. Udgangspunktet er et casestudiedesign med en strategisk udvalgt case-kommune, hvor det på forhånd måtte anses for muligt at undersøge faglige skøn i sygedagpengeteamet. Det kræver et jobcenter, hvor blandt andet ledelsesmæssige forhold indikerer, at sagsbehandlerne kan arbejde på et fagligt grundlag. Dermed fungerer casen som en kritisk case, der muliggør analytiske generaliseringer til andre jobcentre gennem lignende fremtidige undersøgelser (Flyvbjerg 1991, Andersen 2013). Af hensyn til sagsbehandlerne er casen anonymiseret og døbt *jobcenter Hedeby*. Den teoretiske forståelse af skøn kombinerer forskellige retninger inden for institutionel teori og professionssociologi suppleret af holdningsbegrebet fra vignetmetoden (Ejrnæs & Monrad 2012) og andre holdningsundersøgelser (Olsen 2008), der også rummer faglige holdninger og værdier, handletendenser og følelser. Professionssociologien har primært fokus på formel viden (uddannelse) og i nogen grad erfaringer. Det teoretiske design giver skønnet en institutionel del og en faglig del i tråd med fravalget af begrebet autonomi. I det sociale arbejde i Danmark anvendes ofte begrebet *faglig vurdering* eller blot *vurdering* om socialrådgiverens analyser af klienters sociale problemer, ressourcer og behov samt de foranstaltninger, der efterfølgende må iværksættes, som følge af den faglige vurdering. Faglige vurderinger kan opfattes synonymt med skøn, hvad angår den faglige del af skønnet.

At vurdere sygemeldtes uarbejdsdygtighed og efterfølgende tage stilling til, hvilke indsatser, der kan og skal iværksættes for, at den sygemeldte bedst kan vende tilbage til sit arbejde, forudsætter således faglige skøn, der foregår i en institutionel kontekst. Det betyder, at skønnet ikke kun lægges i forhold til den sygemeldtes individuelle situation, men

AF ANETTE SKALS, LEKTOR

Socialrådgiver, cand.scient. soc., og ph.d. i socialt arbejde. Arbejder som lektor i socialt arbejde på Københavns Professionshøjskole. Forsker og underviser i beskæftigelsesrettet socialt arbejde som fag og profession. anes@phmetropol.dk

“Flere forhold gør det interessant at undersøge skønnets udfoldelse i beskæftigelsesrettet socialt arbejde med sygemeldte”

også inddrager bredere organisatoriske, politiske, økonomiske og juridiske forhold. Det faglige skøn har således retlige rammer, der knytter sig til fordelingen af politisk besluttede velfærdsstatslige ydelser i form af forsørgelse og beskæftigelse. Organisatoriske rammer og retningslinjer fra ledere på organisatorisk niveau, hvor professionelle er ansat til at udføre bestemte arbejdsopgaver, kan yderligere bidrage til at begrænse og muliggøre skøn gennem en oversættelse eller fortolkning af eksempelvis retsgrundlaget, der regulerer sygemeldtes forsørgelse og beskæftigelse, men også tage højde for budgetmæssige rammer. Derudover har ledelsen af jobcentret mulighed for at udvikle indsatsen lokalt i samarbejde med lokalpolitikkerne, som tilfældet er i Jobcenter Hedeby, ud fra besluttede prioriteringer og strategiske overvejelser.

Tre forskningsspørgsmål inspireret af nordisk professions sociologi (Grimen & Molander 2008) og amerikansk retsfilosofi (Dworkin 1978) styrer de empiriske undersøgelser. Et forskningsspørgsmål ser på, hvem der har autoritet til at fastsætte standarder for sagsbehandlernes skønsudøvelse, et andet, hvilke standarder (Grimen & Molander 2008) og organisatoriske retningslinjer (Evans 2013), der er sat for skønsudøvelsen, og et tredje, hvad der kendetegner sagsbehandlernes skønsudøvelse.

Det metodiske design er kvalitativt og består af: 1) interviews med sagsbehandlere, ledere, faglige konsulenter og en række baggrundsinformanter, 2) observationer af administrative og faglige møder, men også frokoster og andre former for samvær i jobcentret, der kan indeholde faglige og administrative diskussioner samt 3) skriftlige kilder i form af officielle papirer, såsom beskæftigelsesplaner og resultatrevisioner, og interne dokumenter, der vedrører strategier og handleplaner for sygedagpengeområdet. Interviewene med ledelsen - teamchef, jobcenterchef og forvaltningsdirektør - viser entydigt, at skønnet ikke direkte påvirkes af udmeldinger på det lokalpolitiske niveau, som derfor ikke er interviewet. Sagsbehandlerne er interviewet om deres skønsudøvelse ud fra en trefaset vignette om en politikvinde, som er sygemeldt på grund af langvarigt arbejdsrelateret stress, der udvikler sig til en depression, og som skal vende tilbage til sit arbejde. Vignetten er konstrueret til at give sagsbehandlerne mulighed for at udfolde deres faglige overvejelser og handletendenser. Den indeholder en fiktiv, men realistisk, meningsfuld og fyldig beskrivelse af forhold om politikvindens situation, hvad angår hendes arbejde, helbred og behandling samt enkelte sagsbehandlingsmæssige skridt i forbindelse med politikvindens gradvise tilbagevenden til sit arbejde. Med vignette metoden får sagsbehandlerne, ud fra beskrivelser og interviewspørgsmål,

mulighed for at udfolde deres problemforståelser, faglige vurderinger og handletendenser. Designet er eksperimentelt, men fordi jobcentrets 10 sagsbehandlere interviewes ud fra samme fiktive case, er det muligt at sammenligne variationerne i sagsbehandlernes besvarelse såvel som sammenhænge til den institutionelle kontekst for skønsudøvelsen, når de andre data inddrages. Vignettens autentiske og realistiske udformning bidrager til undersøgelsesresultaternes troværdighed og generaliserbarhed. Skønsudøvelse i sygedagpengesager

Det første forskningsspørgsmål vedrører hvem, der har autoritet (Dworkin 1978, Grimen & Molander 2008) til at fastsætte de standarder, som muliggør eller begrænser sagsbehandlernes skønsudøvelse.

Det er jobcenterledelsen, det vil sige jobcenterchefen og teamchefen, som har autoritet til at sætte de rammer og standarder, der giver retning for sagsbehandlernes problemforståelser og handletendenser, men også udvider og begrænser sagsbehandlernes frirum til at skønne ud fra egne faglige målestokke i konkrete klientsager. En løbende monitoring (NPM) af sagsbehandlernes arbejde giver jobcenterchefen mulighed for, som han formulerer det, at ”gribe ind”, hvis antallet af sygedagpengesager stiger, eller han kan se, at andre typer af målsætninger, herunder især økonomien, ”begynder at skride”. Områdets gennemsigtighed gør det muligt at justere linjen. Teamchefen bruger således ledelsesinformationerne (NPM), men også de ugentlige drøftemøder samt sit relativt grundige kendskab til enkelte sager, opnået gennem drøftelse med sagsbehandlerne på møder eller tomandshånd, til at justere og fastholde linjen. Autoriteten sætter standarder og indrammer et rum med frihed til at skønne ud fra faglige målestokke indenfor de rammer, jobcenterledelsen sætter. På et spørgsmål om afgrænsningen af sagsbehandlernes råderum svarer teamchefen:

”Det er svært at svare på. Jeg tænker, hvis man vender det lidt på hovedet, at så kommer deres faglighed i spil inden for de rammer, der er afstukket i lovgivningen og de niveauer vi [jobcenterledelsen] har lagt”.

Teamchefens udtalelse henviser til et rum, hvor sagsbehandlernes faglige skøn kan udfolde sig ud fra sagsbehandlernes faglige målestokke - omend relativt til kendte niveauer, linjer og rammer sat af jobcenterledelsen. Oversættelsen af rammerne fra lovgivningen sker ifølge jobcenterchefen ved, at teamchefen oversætter de enkelte paragraffer til sagsbehandlingsprocedurer og arbejds gange. Niveauerne omsættes til en række forskellige retningslinjer, der skal understøtte de strategier, som jobcenterledelsen har lagt på området for sygedagpenge. Strategierne er clearet med forvaltnings-

direktøren, der sammen med jobcenterchefen sørger for, at lokalpolitikere i beskæftigelsesudvalget med direktørens formulering *"kan se et mønster i de konkrete holdninger og en holdning i de konkrete beslutninger, der bliver truffet"* i jobcentret på området for sygedagpenge.

Det er primært teamchefen, der har til opgave at lægge niveauer samt udarbejde arbejdsgange og retningslinjer af faglige og administrativ karakter uden, at der ifølge teamchefen skabes for meget *"bureaukrati"*. Ellers kan sagsbehandlere ikke hurtigt igangsætte de indsatser, de har vurderet er nødvendige i de konkrete sager. Teamchefen arbejder således eksempelvis med organisering af samarbejdsflader mellem sagsbehandlere og de tilbud, der skal sættes i gang, hvilket forudsætter overblik over, om der er ved at danne sig *"kø"* til tilbuddene, hvilket ville gå ud over *"progressionen"* og *"sagsflowet"*. Ifølge jobcenterledelsen inddrages sagsbehandlere altid, når der skal ske forandringer, men empirien giver tydeligt indtryk af en styring fra ledelsen af, hvordan arbejdet skal tilrettelægges, mens sagsbehandlere primært arbejder med de konkrete sager; kaldet *"driften"*.

I jobcenterchefens optik indgår *"medarbejdernes faglighed"* på linje med politikker, økonomi og lovgivning i hans muligheder for at tilrettelægge arbejdet på området for sygedagpenge i jobcenter Hedeby efter de strategiske målsætninger. Det er *"afgørende at personalet rent faktisk kan skabe resultater og kan sørge for, at der er en progression i sagsforløbet"* eksempelvis ved *"at det resultat, der kommer ud af en arbejdsprøvnings også rent faktisk kan anvendes i sagen"*. Hermed menes, at sagen så hurtigt som muligt skifter forsørgelsesgrundlag i form af raskmelding, tilkendelse af fleksjob eller afdækning af behovet for en brancheafklaring, der kan hjælpe en sygemeldt borger tilbage til arbejdsmarkedet. Udtryk som *"at drifte"* og *"passe maskinen"* af hensyn til *"produktionen"* optræder hyppigt sammen med et fokus på at forbedre eller forandre den sygemeldte borgers situation i forhold til helbred og beskæftigelse. Et hensyn, der ifølge teamchefen, netop begrundes behovet for *"en professionel indsats"*, hvor sagsbehandlere *"har de kompetencer og den viden og den ro og sikkerhed, der skal til"*, og ifølge jobcenterchefen *"skal have så meget kompetence, at de bruger mindst mulig tid på at spørge nogle andre"*, men allerede ved samtalen med borgeren kan beslutte *"hvad gør vi nu"*.

Det andet forskningsspørgsmål vedrører de standarder eller rammer, der binder skønnet. Det er fremgået, at sagsbehandlere faglighed, på linje med lovgivning, ressourcer og (lokal)politiske udmeldinger, ifølge jobcenterledelsen er afgørende for, at jobcentret når sine mål. Ifølge jobcenterche-

“Det betyder, at skønnet ikke kun lægges i forhold til den sygemeldtes individuelle situation, men også inddrager bredere organisatoriske, politiske, økonomiske og juridiske forhold”

fen kan sagsbehandlere *"gøre en enorm social forskel"* i forhold til borgerens sociale, økonomiske og helbredsmæssige situation ved at igangsætte de rigtige indsatser. Derfor skal arbejdet i sygedagpengeteamet foregå på *"et professionelt niveau"*, og sagsbehandlere kunne arbejde relativt uforstyrret. Manglende resultater kan, ifølge jobcenterchefen, betyde at jobcenterledelsen *"mister alt kontrol"* med sygedagpengeområdet. Dårlige resultater i benchmarkingen eller budgetmæssige problemer kan give *"udefrakommende"* anledning til at blande sig i jobcenterledelsens administration af sygedagpengeområdet. Jobcenterchefen har erfaring med *"at nogen kommer og siger noget til en, som man bliver fristet af [til] det, jeg kalder at skamride paragrafferne"* dvs. bruge de bestemmelser i sygedagpengeloven, der standser retten til sygedagpenge fremfor at skabe løsninger på et professionelt grundlag.

Der er således forskellige grunde til, at jobcenterledelsen gerne vil definere niveauer og retningslinjer for *"hvordan der anlægges skøn"* i sygedagpengesagerne i jobcenter Hedeby. Der kan identificeres tre tematiske rammer, som via standarder og retningslinjer skal påvirke sagsbehandlernes faglige skøn; en ressourcemæssig ramme, en juridisk ramme og en faglig ramme.

EN RESSOURCEMÆSSIG RAMME OM SKØN

Jobcenterledelsen rammesætter skønnet gennem økonomiske standarder, herunder personalemæssige ressourcer. Jobcenterledelsen har i udgangspunktet begrænsede ressourcer og må samtidig nøje prioritere personaleressourcerne. Ifølge jobcenterchefen spiller økonomi en *"væsentlig rolle, fordi det er en virkelig tung udgift for kommunen, hvis man har mange og specielt lange [sygedagpenge]sager"*. Samtidig kan området for sygedagpenge hurtigt *"løbe løbsk"*, hvis antallet af sygedagpengesager begynder at stige. I sådanne situationer gælder det om så hurtigt som muligt at identificere årsagerne til stigningen og få sagsbehandlere i tale,

“Jobcenterledelserne har brug for reformer og konkret lovgivning, der giver faglig og strategisk mening, hvis organiseringen af sagsbehandlingernes arbejde skal komme borgerne til gavn”

Hvis målsætningerne skrider på grund af afvigelser fra gældende niveauer og retningslinjer. Derfor kan økonomi, ifølge jobcenterchefen, ”ikke undgå at præge de faglige vurderinger i et eller andet [omfang]”. Samtidig skal jobcenterledelsen finde en balance, hvor personaleressourcerne udnyttes optimalt. Der skal være ressourcer til de konkrete arbejdsopgaver, der er nødvendige for at skabe progression og udvikling i sagerne. Samtidig kan antallet og varigheden af sagerne ikke overstige det antal af sager, teamet er normeret til at kunne håndtere. Én løsning på den udfordring er at sætte medarbejderne ind i de logikker, der ifølge jobcenterledelsen, styrer området for sygedagpenge. Jobcenterchefen informerer derfor personalet om, hvordan jobcentret præsterer i forhold til budget og resultater. Det sker blandt andet ved på kvartalsmæssige møder at fortælle ”*hvor skabet står for eksempel økonomisk*”. Informationer om den økonomiske ramme gives, fordi jobcenterchefen vurderer, at ”*det må de gerne vide noget om [for] så går alting nemmere*”, når der skal ske nedprioriteringer af opgaver eller omorganisering af områder. Teamchefen har undervist sagsbehandlerne i ”*økonomien*” på området for sygedagpenge således, at sagsbehandlerne ved, at de hver især ”jonglerer med 8-10 millioner på årsbasis”. Det er gennem denne styring af området, at jobcenterledelsen sætter ressourcemæssige standarder for skønnet.

EN JURIDISK RAMME OM SKØN

Den juridiske ramme er central, fordi reglerne i lov om sygedagpenge regulerer retten til forsørgelsesydelsen sygedagpenge. Særligt uarbejdsdygtighedsvurderingen i § 7 er ifølge teamchefen ”*den første og den sidste vurdering, man laver*” som sagsbehandler. Det sker når ”*man tænker på en borger, når man taler med en borger [og] vurderer en sag, fordi den jo er grundlaget for, om vi overhovedet har en sag*”. Heri ligger ikke, som vi har set, et ønske om at bruge sygedagpenge-

lovens regler til at lukke sygedagpengesager for ad den vej at nedbringe antallet af sygedagpengesager. Det er snarere udtryk for, at overholdelse af lovgivningen er en stærk norm. Teamchefen understreger, at lovgivningen skal overholdes. De sygemeldtes ret til sygedagpenge vurderes løbende, fordi ”*det står i loven*”. Det er ikke et mål i sig selv at udbetale sygedagpenge så længe som muligt. Det primære formål med arbejdet er at hjælpe de sygemeldte tilbage til arbejdsmarkedet. Teamchefen ville ”*gerne slippe for at lukke dem*”, fordi det ofte betyder, at borgere ”*må gå fra hus og hjem*” men sagerne lukkes alligevel, fordi det fremgår af den lov ”*vi er sat i verden for at administrere*”. Lovgivningens individuelle skøn udgør en udfordring for jobcenterledelsen, fordi det ifølge teamchefen ikke er muligt at lægge retningslinjer og standarder. Særligt uarbejdsdygtighedsvurderingen er svær, fordi det ifølge teamchefen ikke er muligt for ham at lægge en linje, når vurderingerne ”*skal være individuelle*”. Samtidig indeholder den juridiske ramme standarder, der retter sig mod et ensartet skøn, hvad angår retten til sygedagpenge, ligesom subjektive private og normative holdninger hos sagsbehandlerne falder uden for skønnet. Der må ikke være forskelle i retten til sygedagpenge, der ikke kan forklares med lovbestemmelser og de faktiske oplysninger i sagerne.

EN FAGLIG RAMME OM SKØN

Den faglige ramme indeholder retningsgivende standarder, der fortæller sagsbehandlerne, hvad de skal koncentrere sig om i arbejdet. Jobcenterchefen pointerer, at sagsbehandleren kan og skal påvirke sagsforløbet. Ifølge ham er sygedagpengeområdet ”*det område, hvor helbredsafklaringen, behandlingen og hele det sundhedsmæssige skal forløbe, og det har en sagsbehandler en vis indflydelse på tempoet i*”. Det betyder, at sundhedsvæsenets helbredsmæssige afklaring og jobcentrets beskæftigelsesrettede indsatser skal foregå i ”*to spor*”, der helst skal køres ”*sideløbende*”. Det betyder, at sagsbehandlerne ifølge teamchefen skal være en slags ”*minispertter i sundhedsvæsenet*”. Det sker for at sikre, at borgerne kommer det rigtige sted hen i sundhedssystemet og får relevant behandling. Det hjælper borgerne, men er også nødvendigt for, at sagsbehandlerne kan arbejde beskæftigelsesrettet. Sagsbehandlerne skal vide, om de sygemeldte er under lægelig udredning, er i behandling, eller om tilstanden er stationær. Sygedagpengelovens varighedsgrænse betyder, at koordineringen af de to spor foregår ”*på tid*”. Da det skal gå hurtigt, er samarbejdet med den sygemeldte borger en anden vigtig standard. Borgerne har interesse i at samarbejde med sagsbehandlerne i sygedagpengeteamet, fordi det gi-

ver adgang til ressourcer og hjælp fra de professionelle, der administrere regler. Der kan naturligvis opstå uenighed mellem borger og jobcenter, men set fra jobcentrets perspektiv er samarbejdet med borgeren en forudsætning for, at sagsbehandleren kan vide, hvornår de beskæftigelsesrettede indsatser kan sættes i gang og hvorfor. Sagsbehandleren skal ifølge jobcenterchefen kunne få ”borgerens motivation, energi, livskraft og gåpåmod sat i spil sådan, at vi kan arbejde sammen” om, hvad der skal ske i sagen. Her spiller det også ind, at en række af jobcentrets tilbud til sygemeldte netop er tilbud, så borgerne frit kan vælge dem fra eller til.

Jeg vender nu tilbage til det tredje forskningsspørgsmål, der vedrører, hvordan sagsbehandlerne skønner ud fra faglige målestokke i deres handlerum og relativt til de givne standarder. Sagsbehandlerne skønsudøvelse i forhold til den sygemeldte politikvinde fra vignetten kan opdeles i tre temaer: *forsørgelse, sygdom og helbredelse* og *beskæftigelse*. Sagsbehandlerne skønsudøvelse relaterer sig i vid udstrækning til de standarder, jobcenterledelsen har lagt, men er også præget af betydelige frihedsgrader, der skaber variationer i skønnet.

SKØNSUDØVELSE OM FORSØRGELSE

Det viser sig, at skønnet udfolder sig mindre frit i det retligt orienterede skøn angående forsørgelse, altså vurderinger af, om retten til sygedagpenge kan bevares og hvor længe, end i de to andre skønstemaer. De meget få variationer i sagsbehandlerne handlerendenser i forhold til raskmelding skyldes, at retsgrundlaget omkring uarbejdsdygtighedsvurderingen forhindrer raskmelding af den sygemeldte politikvinde i vignetten. Det indikerer, at standarden om overholdelse af lovgivningen er aktiv i sagsbehandlerne skønsudøvelse. Det kan imidlertid også konstateres, at politikvindens uarbejdsdygtighed overvejes særdeles grundigt af sagsbehandlerne, hvilket stemmer overens med teamchefens betoning af uarbejdsdygtighedsvurderingen som en vurdering, der altid skal foretages. Vignetten er konstrueret således, at det ikke er oplagt, at politikvinden kan/skal raskmeldes. I sagsbehandlerne skønsudøvelsen genkendes desuden elementer fra den aktive beskæftigelsepolitik i form af gradvis tilbagevenden og delvis sygemelding.

SKØNSUDØVELSE OM SYGDOM OG HELBREDELSE

Hvad angår *sygdom og helbredelse* ses allerede i vignettens fase 1, der består af et udfyldt oplysningsskema, nuancerede refleksioner og handlerendenser angående politikvindens helbredsproblemer i relation til de beskrevne forhold på arbejdspladsen, men også friere overvejelser om politikvin-

dens privatliv og tidligere behandling. Det skyldes, at det er anden gang, politikvinden er sygemeldt med stress inden for to år, og majoriteten af sagsbehandlerne tvivler på, at behandlingen har været tilstrækkeligt. Det er tydeligt, at sagsbehandlerne har betydelig erfaring med sager, hvor sygemeldingen skyldes stress og depression, hvilket blandt andet viser sig i deres opmærksomhed på risikoen for tilbagefald. Sagsbehandlerne er bevidste om, at de ikke er læger eller psykologer, og er ikke optaget af en diagnosejagt, ligesom diagnoserne stress og depression ikke opfattes som diffuse. Sagsbehandlerne fremstår sikre i deres problemforståelser og handlerendenser, hvilket tyder på, at de ved, hvad de skal se efter og gøre. Sagsbehandlerne orienterer sig mod udredning og behandling i sundhedsvæsenet og udviser tydelige handlerendenser, når de synes, at udredningen og behandlingen går for langsomt eller er fraværende. Orienteringen mod behandling og udredning kan ses i sammenhæng med de udmeldte standarder, herunder at sagsbehandlerne ifølge teamchefen skal være ”miniekspertes” i sundhedssystemet og skal interessere sig for, at den sygemeldte er i udredning samt i relevant behandling. For at kunne vurdere behandlingen efterspørger sagsbehandlerne informationer om, hvorvidt politikvindens helbreds mæssige situation afspejler stress eller depression.

SKØNSUDØVELSE OM BESKÆFTIGELSE

Sagsbehandlerne skønsudøvelse er friest i temaet *beskæftigelse*, hvor der er fleste variationer i de faglige vurderinger. Der er eksempler på faglige uenigheder og handlerendenser, der trækker i vidt forskellige retninger, hvad angår de måder politikvinden bedst kan vende tilbage til sit arbejde på. Det må ses i sammenhæng med, at beskæftigelse er en kerneopgave i jobcentret, hvor sagsbehandlerne har mulighed for selv at planlægge og tilrettelægge indsatserne, det vil sige, at de har et frirum til at skønne. Skønnet er fagligt orienteret, da det retter sig mod de problemer, sagsbehandlerne ser, og de løsninger, der anses for meningsfulde og relevante ud fra de oplysninger, sagsbehandlerne har til rådighed i vignetten. Sagsbehandlerne digter ikke, men forholder sig til de foreliggende oplysninger og problematiserer de i vignetten udlagte udviklingsspor. Der er mange handlerendenser mod at ville tale med politikvinden om forskellige forhold af betydning for tilbagevenden til det hidtidige arbejde eller valg af et andet arbejde i eller uden for politiet. Privatlivet har betydning, fordi et par af sagsbehandlerne overvejer, hvordan politikvinden prioriterer sit overskud mellem familie³ og arbejde. Skønnet er præget af overvejelser om hvilken

genoptagelsesplan, der passer bedst i lyset af de helbreds-mæssige oplysninger, arbejdsforhold hos politiet og politikvindens egne ønsker, hvilket afspejler faglige værdier som medbestemmelse og inddragelse som led i et klientorienteret skøn. Der er overvejelser om, hvad der bør ske på kort og længere sigt samt overvejelser om hvilke af jobcentrets tilbud, der kunne egne sig. Der er udpræget forsigtighed i forhold til at "presse" vignetpersonen for meget eller for tidligt i forhold til at genoptage sit arbejde på grund af en erfaring hos sagsbehandlerne om risikoen for tilbagefald. Samtidig er der ønsker om en større progression i sagen, hvad angår genoptagelsen af arbejdet. Der er en forventning hos flere af sagsbehandlerne, om, at de selv ville kunne håndtere sagen bedre, end det er sket i vignetten i forhold til en, efter deres opfattelse, langsom og ukoordineret tilbagevenden til arbejde. Der er ligeledes en forventning om, at vignetpersonen indgår i samarbejdet og fortæller om sine ønsker om tilbagevenden. Disse refleksioner og handletendenser må ses i sammenhæng med standarder som progression og etablering af et samarbejde med borgeren, men også faglige værdier. Vignetten er konstrueret således, at kontakten til politikvindens arbejdsplads foregår via politikvinden, hvorimod sagsbehandleren i vignetten forholder sig relativt passivt. Politikvinden er ligeledes i gang med at genoptage arbejdsopgaver, hvor hun enten sidder alene eller er beskæftiget med primært administrative arbejdsopgaver, som hun ifølge oplysningerne i vignetten ikke er motiveret for. Flertallet af sagsbehandlerne er bekymrede for en snarlig opsigelse af politikvinden, fordi det går langsomt med at genoptage arbejdet. De udviser handletendenser til at ville forsøge at forhindre dette ved dels at få hende til at forstå risikoen for fyring, dels at etablere kontakt til arbejdspladsen i ellefte time. Majoriteten af sagsbehandlerne efterspørger i den forbindelse udmeldinger fra politikvinden. Det viser faglige værdier om medbestemmelse og inddragelse. De faglige uenigheder viser sig ved, at nogle af sagsbehandlerne ville gå politikvinden på klingen eller gribe ind ved at ændre en plan, som de vurderer, er kontraproduktiv eller utilstrækkelig, mens andre ud fra andre faglige argumenter vil lade den fortsætte. Nogle ser muligheder for at løse politikvindens beskæftigelsesproblem mere permanent, mens hun modtager sygedagpenge. Andre vil lade det være op til politikvinden selv at finde ud af, hvad hun vil, når hun er vendt tilbage til sit arbejde. Vignetten er konstrueret således, at politikvinden, ud over stress og depression, har, hvad hun selv mener er lette helbredsproblemer med knæ og en tå. Samtidig har hun et ønske om igen at blive motorcykelbetjent. Enkelte sagsbehandlere udviser

handletendenser mod en udredning af de fysiske helbredsforhold, hvis politikvinden skal tilbage til et arbejde som motorcykelbetjent, som hun har haft tidligere. Eksemplet viser, hvordan sagsbehandlerne anvender faglige målestokke i vurderingen af de enkelte oplysningers betydning. Hvis politikvinden efter eget ønske skal tilbage til et fysisk krævende arbejde som motorcykelbetjent, vil nogle af sagsbehandlerne undersøge især knæproblemerne samt mulighederne for omplacering til aktiv polititjeneste hos politiet. De sagsbehandlere, der mener, at politikvinden skal fastholdes i en genoptagelsesplan inden for administrativt politiarbejde, ser ikke anledning til at udrede de fysiske helbredsforhold, som de ikke opfatter som arbejdshindrende. Handletendenserne afhænger af problemforståelsen, selvom alle sagsbehandlerne arbejder ud fra en målsætning om at få politikvinden tilbage på arbejde inden udløbet af de 52 uger. De afspejler samtidig et frirum til at bruge faglige målestokke i skønsudøvelsen. Samtidig er skønsudøvelsen relativ til de satte standarder. På tværs af sagsbehandlerne ses ikke overvejelser og refleksioner, der eksplicit nævner økonomi og resultater. Det må ses i sammenhæng med, at der ikke på tidspunktet for dataindsamlingen var resultat- og budgetpres på området for sygedagpenge, men er også udtryk for, at sagsbehandlerne har kendskab til økonomien på området for sygedagpenge. De ved med jobcenterchefens ord "*hvor skabet står*". De ved, at de kan bruge de 52 uger fuldt ud til at skabe relevante og permanente løsninger for politikvinden, således at man måske undgår en tredje sygemelding.

PROFESSIONELLES MULIGHEDER FOR AT UDØVE SKØN

Fremstillinger af professionelles muligheder for at arbejde på et fagligt grundlag i de kommunale jobcentre er i Danmark præget af forestillinger om et begrænset skøn omgivet af bureaukrati, hvor samtaler med klienterne ikke kan nyde fremme. Den aktive beskæftigelsespolitik og NPM antages at indsnævre sagsbehandlerne muligheder for at arbejde relevant med de sygemeldte borgere faktiske problemer. Forskningen har tidligere prioriteret implementering af nationale politikker og lovgivning. Undersøgelsen er den første af sin art, der inddrager organisatoriske og institutionelle forhold samt sagsbehandlerne faglighed i en afdækning af skønnet udfoldelse i beskæftigelsesrettet socialt arbejde med sygemeldte i et jobcenter. Undersøgelsen er sket på et tidspunkt, hvor sygedagpengeområdet havde en varighedsgrænse på 52 uger, hvilket er en anden ramme at organisere skønnet ud fra end i dag, hvor revurderingstidspunkt er 22 uger. Fremtidige undersøgelser af faglige skøn på området for sygedagpenge

vil derfor kunne bidrage til viden om, hvordan faglige skøn påvirkes af politiske reformer. De vil give grundlag for vigtige diskussioner af, hvordan reformer påvirker det professionelle arbejde i jobcentrene overfor borgerne samt ledernes muligheder for at påvirke og frisætte sagsbehandlernes skønsudøvelse. De kommunale jobcentre er forskellige, men arbejder efter ensartet lovgivning og sammenlignelige institutionelle forhold, der udgår fra en centralt styret beskæftigelsespolitik og lovgivning. Undersøgelsen viser imidlertid, at det er muligt på organisatorisk niveau at skabe et handlingsmæssigt råderum, således at sagsbehandlere i et kommunalt jobcentre kan skønne ud fra faglige målestokke relativt til givne standarder. Undersøgelsen viser dermed, at det er muligt for en jobcenterledelse at retningsstyre professionelles arbejde ved at sætte standarder for de faglige skøn. Professionelles muligheder for at udøve skøn afhænger dermed primært af faglighed samt arbejdsorganisationens ressourcer, prioriteringer og organisering af arbejdet afhængig af lokalpolitiske prioriteringer og ledelsesmæssige ambitioner indlejret i nationale politikker og lovgivning. Derfor er det vigtigt, at professionelle tager ledelse og organisering alvorligt, men også forstår betydningen af egen faglighed i forhold til jobcenterledelsernes strategier og ambitioner. Af betydning er også, hvordan de lokale jobcenterledelser samarbejder med lokalpolitikere med henblik på at udvikle de organisatoriske rammer for professionelt arbejde. Den centrale nationale styring af jobcentrenes beskæftigelsesindsats betyder, at hverken lokalpolitikere eller jobcenterledelser er herrer i eget hus. Politiske reformer fra Christiansborg vil gribe dybt ind i det professionelle arbejde, der foregår i jobcentrene og påvirke jobcenterledelsernes muligheder for at organisere og tilrettelægge de beskæftigelsesrettede indsatser. Beskæftigelsesområdet er komplekst, og jobcenterledelserne har brug for reformer og konkret lovgivning, der giver faglig og strategisk mening, hvis organiseringen af sagsbehandlernes arbejde skal komme borgerne til gavn. ●

NOTER

1. For nylig har et forskningsmiljø med udspring på Institut for Sociologi og Socialt Arbejde på AAU etableret sig med interesse for frontlinjeorganisationer.
2. De ministerielle mål er gjort frivillige/vejledende fra 2015.
3. Der er oplysninger i vignettes fase tre om familiemæssige problemer i form af problemer i ægteskabet og et barn med problemer i skolen.

LITTERATUR

- Andersen, S. S.:** Casestudier. Forskningsstrategi, generalisering og forklaring. Bergen. Fagbokforlaget. 2013
- Dansk Socialrådgiverforening (DS):** Undersøgelse af forhold, der tager tid fra den borger- og beskæftigelsesrettede indsats. 2013
- Damgaard, B.:** "Metastyret netværksstyring I beskæftigelsespolitikken" i Damgaard & Sørensen (red): Styr på beskæftigelsespolitikken. Metastyring af netværk, aktører og processer. København. Jurist og Økonomforbundets forlag. 2011
- Dworkin, R.:** Taking Rights Seriously. Cambridge, Mass. Harvard University Press. 1978
- Ejrnæs, M. & Monrad, M.:** Vignetmetoden. Sociologisk metode og redskab til faglig udvikling. København. Akademisk Forlag. 2012
- Evetts, J.:** New directions in state and international professional occupations: discretionary decision-making and acquired regulation. Work, employment and society. Vol. 16, No. 2, June 2002
- Flyvbjerg, B.:** Rationalitet og magt. Bind 1: Det konkrete videnskab. København. Akademisk Forlag. 1991
- Grimen, H. & Molander, A.:** Profesjon og skjønn i "Profesjonsstudier" af Molander & Terum (red). Oslo. Universitetsforlaget. 2008
- Larsen, F.:** Operationelle reformer som drivkraft for politisk forandring i Samfundsøkonomen nr. 5. Temahæfte om drivkræfterne bag beskæftigelsespolitikken. Dansk Jurist- og Økonomforbund. November 2009.
- Mailand, M.:** Arbejdsmarkedets parter og de beskæftigelsespolitiske reformer. Indflydelsen i beslutningsprocessens forskellige faser. Samfundsøkonomen nr. 5. Temahæfte om drivkræfterne bag beskæftigelsespolitikken. Dansk Jurist- og Økonomforbund. November 2009.
- May, P. J & Winter, S. C.:** Politicians, Managers and Street-Level Bureaucrats: Influences on policy Implementation. Journal of Public Administration Research and Theory 19:453-476. 2007
- Møller, Ø. M.:** Socialrådgivere i et krydspres i "Professionernes sociologi og vidensgrundlag. Aarhus. VIA Systime. 2011
- Olsen, H.:** Holder holdninger? Holdningsbegreber og holdningsmålinger. København. Akademisk Forlag. 2008
- Skals, A.:** Uarbejdsdygtig og hvad så? Ph.d. afhandling fra institut for sociologi og socialt arbejde. Aalborg Universitet. 2016

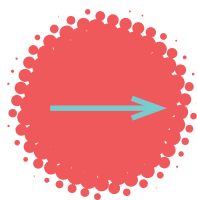
PEER REVIEWED

Udsatte unges stemme udfordrer handlingsrummet i socialt arbejde

---

AF VIBEKE BAK NIELSEN, ADJUNKT

Artiklen retter opmærksomheden mod udsatte unges respons på de forventninger og krav, de møder i forhold til uddannelse og beskæftigelse, og hvordan denne respons kan indgå som et vidensbidrag i tilrettelæggelsen af de sociale indsatser. Det er i analyserne af de refleksive positioner, de unges stemme empirisk gøres tydelig og træder frem som vidensbidrag i det sociale arbejde og potentielt udfordrer de problem- og løsningsforståelser, der dominerer de unges møde med velfærdssystemerne.

UNGE OG UDSATHED har fået fornyet opmærksomhed i både praksis og forskning i socialt arbejde blandt andet fordi, der gennem en årrække har været en stigning i antallet af unge, som hverken har gennemført en ungdomsuddannelse eller er i beskæftigelse. Samtidig viser undersøgelser (Benjaminsen m.fl., 2015), at under halvdelen af de unge, der karakteriseres som udsatte, kommer fra familier, der traditionelt forbindes med udsathed. Det udfordrer mere traditionelle forståelser af, hvem de unge i udsatte positioner er, hvilke problemer de har, og hvordan de sociale indsatser tilrettelægges. Artiklen retter opmærksomheden mod udsatte unges respons på de forventninger og krav, de møder i forhold til uddannelse og beskæftigelse, og hvordan denne respons kan indgå som et vidensbidrag i tilrettelæggelsen af de sociale indsatser.

Artiklens argument er, at der i de unges søgen efter afklaring af deres formåen, og det, de ønsker at formå, kan identificeres positioner og processer i de unges bevægelser mellem forskellige handlesammenhænge, hvor de unge deltager, handler og søger indflydelse. Positioner og processer, der udfordrer fastlagte forståelser af, hvem de unge er, hvad de formår og ikke formår. I håndteringen af de udfordringer, de unge møder i søgen efter en afklaring af deres formåen, orienterer de sig mod handlesammenhænge indlejret i sociale praksisser (Mørck, 2007) både udenfor og indenfor velfærdssystemerne. Og i de unges betragtninger af deres reaktioner på de uddannelses- og beskæftigelsespolitiske krav, de møder i hverdagens forskellige handlesammenhænge og interaktioner, kan der empirisk identificeres forskellige refleksive positioner (Davies og Harré, 1990, 2014; Bak Nielsen, 2017). Positionerne knytter ikke an til bestemte roller eller identiteter. Empirisk er positionerne identificeret i deres blandingsformer som refleksive positioner

i de unges “accounts” (Scott og Lyman, 1968) forstået som betragtninger i form af begrundelser og bedømmelser af deres reaktioner i håndteringen af de udfordringer, der har trængt sig på i deres liv (Bak Nielsen, 2017). Det er i analyserne af de refleksive positioner, de unges stemme empirisk gøres tydelig og træder frem som vidensbidrag i det sociale arbejde og potentielt udfordrer de problem- og løsningsforståelser, der dominerer de unges møde med velfærdssystemerne (Ibid.). Der redegøres indledningsvist for undersøgelsens (Bak Nielsen, 2017) metoder, og hvordan udsathed defineres. Derefter følger en præsentation af, hvordan de unges reaktioner analytisk identificeres som refleksive positioner og handlerum. Der redegøres for, hvordan de unge i deres reaktioner balancerer mellem det potentielt foranderlige og usikre i mødet med de forventninger og krav, de møder i forhold til uddannelse og beskæftigelse. Afslutningsvis gives der et bud på betydningen af de unges vidensbidrag, og hvordan det kan anvendes i socialt arbejdes praksis.

UDSAT, "FREMMEDE" OG FRIGJORT.

Den centrale undersøgelsesmetode har været det kvalitative forskningsinterview. Interviewene har formet sig som en række af samtaler med de unge. Jeg har talt med dem på deres aktiveringsprojekt, besøgt dem i deres eget hjem, mødt dem på deres praktikplads, i det lokale medborgerhus, eller hvor de har følt sig trygge. Jeg har haft samtaler med 16 unge over en periode på 10 måneder. Derudover har jeg haft uformelle samtaler med omkring 20 unge i deltagende observationer (Kristiansen og Kroghstrup, 1999) i værkstedsaktiviteter på to aktiveringsprojekter. Studiet er datastyret, og deltagerne individuelle fortællinger er centrale for studiets udvikling og anvendelse af analytiske begreber (Bak Nielsen, 2017).

Udsathed defineres som en proces væk fra samfundets midte og ud mod kanten af samfundet (Mørck, 2007). De unge befinder sig i en udsat position ved, at de på grund af arbejdsløshed ikke er i stand til at forsøge sig selv og over tid har haft vanskeligt ved at få adgang til beskæftigelse, ungdoms- eller videregående uddannelse. Samtidig er de unge udfordret af personlige, sociale og struk-

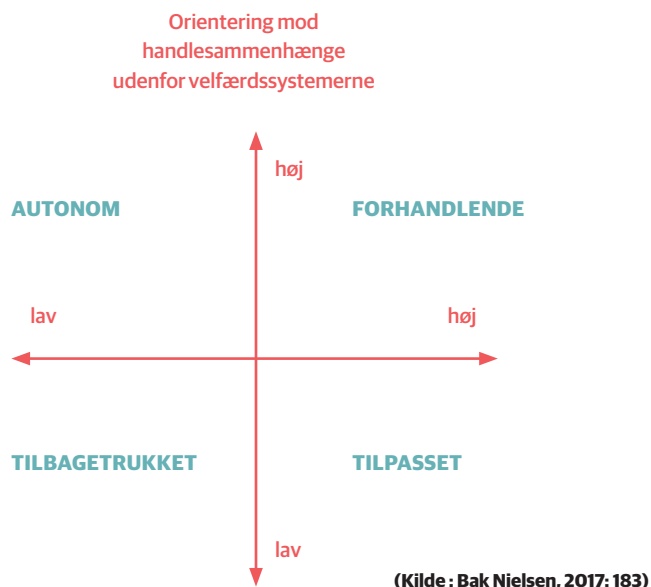

turelle omstændigheder (Bak Nielsen, 2017: 41). Udsathed forstås som komplekse, nuancerede og dynamiske processer, hvor det at befinde sig i en udsat position, ikke nødvendigvis er en social endestation (Katznelson m.fl., 2015; Benjaminsen m.fl., 2015), men en situation, som kan påvirkes og forandres. Der tages i undersøgelsen afstand fra en deterministisk og entydig negativ forståelse af udsathed, hvor summen af vilkår og omstændigheder alene definerer den unges position, og hvor fokus hovedsagligt er på de unges problemer (Bak Nielsen, 2017).

REFLEKSIVE POSITIONER OG HANDLERUM HOS DE UNGE

I dette afsnit rettes opmærksomheden mod de refleksive positioner, der analytisk identificeres i de unges betragtninger af deres reaktioner på de uddannelses- og beskæftigelsespolitiske krav og forventninger, de møder i hverdagens forskellige interaktioner. Empirisk identificeres positionerne i deres blandingsformer, og analytisk identificeres de unges bevægelser mellem de forskellige positioner som refleksive handlerum i de unges betragtninger af det, de tænker og gør.

FIGUR 1:
Refleksive positioner i de unges orientering mod forskellige handlesammenhænge :

Den vertikale akse spænder fra høj til lav grad af orientering mod handlesammenhænge i sociale praksisser uden for velfærdssystemerne. Den horisontale akse spænder fra høj til lav grad af servicesøgning (Bleiklie, 1997) indenfor velfærdssystemerne. Positionerne præsenteres

VIBEKE BAK NIELSEN

er uddannet socialrådgiver, cand.scient.soc og har en ph.d. i socialt arbejde fra Aalborg Universitet. Hun har arbejdet i praksis i 20 år som socialrådgiver, konsulent og leder hovedsagligt i socialpsykiatrien og på beskæftigelsesområdet. Vibeke Bak Nielsen er ansat som adjunkt og underviser i socialt arbejde på Aalborg Universitet, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde.

vibekebak@socsci.aau.dk

“Den unge har samtidig ofte mistet tilliden til indsatserne i velfærdssystemerne og har vanskeligt ved at få øje på de løsningsmuligheder, der kan være adgang til udenfor velfærdssystemerne”

empirisk gennem Inas betragtninger. Begrundelsen for alene at trække Inas betragtninger frem er her at vise, hvordan den enkelte unges reaktioner varierer både over tid og i konkrete situationer.

Ina er 28 år og har pendlet ind og ud af kontanthjælp, siden hun blev student for 10 år siden. Hun diagnosticeres med ADHD i en alder af 26 år. I håndteringen af sine udfordringer har hun gennem årene bevæget sig både målrettet, afprøvende og spontant mellem handlesammenhænge forankret i sociale praksisser både indenfor og udenfor velfærdssystemerne i forsøget på at afklare sin formåen og fremtidige muligheder. Hun har forsøgt at påvirke de muligheder, hun har, ved at formulere forventninger til både de sociale indsatser og sig selv i sin servicesøgning (Bleklie, 1997). Samtidig har hun været aktiv, søgende og opsøgende i forhold til handlesammenhænge udenfor velfærdssystemerne.

DEN FORHANDLENDE POSITION er kendetegnet ved høj grad af orientering mod handlesammenhænge både udenfor og indenfor velfærdssystemerne. En position, som orienterer sig mod en afklaring af muligheder for ordinær uddannelse og beskæftigelse. Den unge er i stand til at mobilisere forskellig former for mentale, sociale, kulturelle og for nogle af de unges vedkommende i perioder også økonomiske ressourcer ud over de offentlige ydelser. Den unge har en mening om, hvilke muligheder der er ønskværdige og realistiske, og inddrager gerne flere forskellige aktører i sine overvejelser. I denne position er den unge ofte målrettet og handler strategisk i forhold til, hvilke

løsninger der bedømmes som realistiske og ønskværdige. Den unge forhandler sig på forskellig vis, mere eller mindre åbent og direkte til muligheder ved i denne position at være i stand til formulerer ønsker, forventninger og krav til sig selv og omgivelserne.

“Jeg lader ofte som om, jeg kan klare mere, end jeg egentlig kan. Det giver mig muligheden for at gøre det, jeg gerne vil [...] jeg er blevet ret god til at tegne og havde en drøm om at komme på kunstakademiet. Så skulle jeg på sådan et forbedelseskursus nogle uger, men sådan et kursus kan ikke godkendes som aktivering. Mine forældre ville gerne betale for kurset, så jeg spurgte, om jeg kunne få det godkendt, så jeg kunne beholde min kontanthjælp. Det fik jeg lov til, men så skulle jeg være i min aktivering de to dage om ugen, hvor der ikke var kursus. Det var hårdt, men jeg gjorde det, for det var noget, jeg virkelig brændte for. Jeg kom nok ikke (i aktiveringsprojektet) alle dagene, men jeg gennemførte kurset ”(Interview med Ina).

DEN AUTONOME POSITION er kendetegnet ved høj grad af orientering mod handlesammenhænge uden for velfærdssystemerne og lav grad af servicesøgning. Den unge er i denne position i høj grad orienteret mod beskæftigelse og selvforsørgelse. Uddannelse i traditionel forstand opfattes ofte som værende forbundet med begrænsninger. Det betyder ikke, at den unge ikke ønsker en uddannelse. Det betyder blot, at

den unge ikke altid bedømmer det realistisk inde for de uddannelsesmuligheder, opmærksomheden rettes mod i mødet med velfærdssystemernes løsningsforståelser. Den unges opmærksomhed er særligt rettet mod det primære og tertiære netværk: familie, venner og bekendte eller aktiviteter og relationer i organisationer uden for velfærdssystemernes krav og kontrol. Den unge har en mening om, hvilke muligheder der er realistiske og ønskværdige, og er i denne position aktiv i håndteringen af udfordringerne og mobiliseringen af ressourcer. Den unge modsætter sig ofte kravene og forventningerne fra velfærdssystemerne. Hvilket også betyder, at den unge ofte oplever forskellige former for sanktioner i den offentlige forsyning, som på forskellig vis håndteres ved at finde kortvarige jobs på daglejerlignende vilkår, udføre sort arbejde eller på anden vis finansiere sit liv ved at hustle sig gennem hverdagen (Katznelson m.fl., 2015), hvilket for nogle i perioder også omfatter egentlige kriminelle aktiviteter.

“Jeg har været inde og ude af kontanthjælp mange gange. Og så har jeg haft et halvt års arbejde. Jeg har været i en videobutik, og så har jeg været i en børnehave et halvt år, og jeg har været på et plejehjem, og jeg har kørt som rengøringsassistent. Altså, jeg har jo taget de job, der ikke er så prestigefyldte [...] Det har været en kamp at finde ud af, hvordan jeg kan få hjælp til at komme i gang med en uddannelse [...] jeg fik noget hjælp nede i kirken, hvor de havde sådan et tilbud til unge, der ikke lige kunne finde ud af, hvad de skulle gøre. Jeg var vist for gammel, men ham der var dernede, han forsøgte at hjælpe mig [...] Altså jeg er 28 år, og jeg kan simpelthen ikke håndtere at skulle støde ind i så meget modstand mere, bare fordi jeg gerne vil have en uddannelse. Og så er det, jeg finder mig et job [...] så er det, jeg lader som om, jeg kan mere end jeg kan, fordi jeg gerne vil kunne mere. Men det ender altid med, at jeg bliver ked af det og deprimeret” (Interview med Ina).

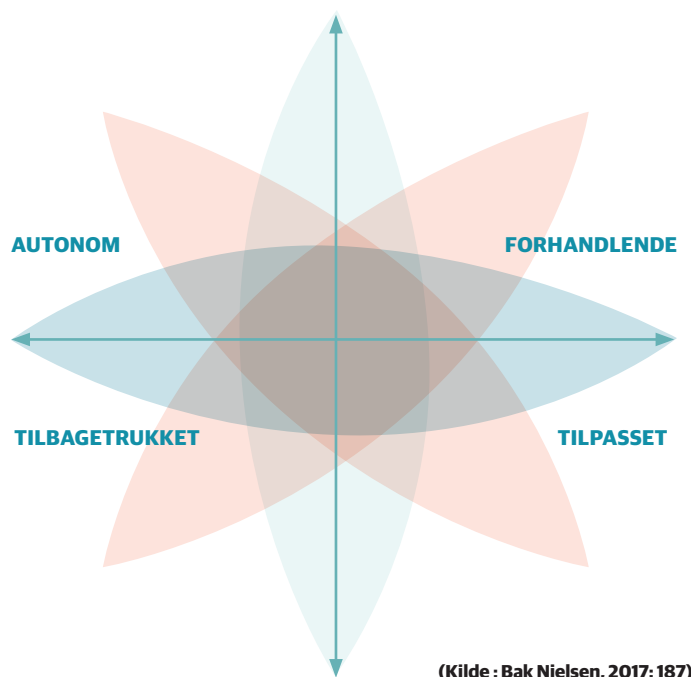
DEN TILPASSEDE POSITION er kendetegnet ved høj grad af servicesøgning og lav grad af orientering mod handlesammenhænge uden for velfærdssystemerne. Den unge er i denne position målrettet ordinær uddannelse og beskæftigelse, men kan have vanskeligt ved at finde løsninger på forskellige udfordringer eller begrænsninger forbundet med uddannelse og beskæftigelse som realistiske løsningsmuligheder. I

mobiliseringen af ressourcer tilpasser den unge sig velfærdssystemernes krav og forventninger, som bliver afgørende for hvilke ressourcer, der af den unge bedømmes som relevant i mødet med velfærdssystemernes forestillinger, problem- og løsningsforståelser. Den unge har i denne position en meget instrumentel forståelse af den støtte, der eventuelt modtages fra familie, venner og bekendte i den forstand, at støtten indgår i den samlede bedømmelse af, hvorvidt den unge som ansvarlig og aktiv er i stand til at indfri de krav og forventninger, han eller hun møder i sin servicesøgning.

“Nu er jeg i det her aktiveringsprojekt. Før det var jeg bare derhjemme og prøvede at få det bedre [...] Jeg havde haft et rengøringsjob, hvor jeg gjorde rent om morgenen og om aftenen. Det havde jeg et halvt års tid. Det var hårdt, fordi jeg altid fik at vide, at jeg ikke gjorde det godt nok. Så jeg stoppede, og så fik jeg ingen penge i en periode. Min kæreste prøvede at hjælpe mig, og min mor sagde, jeg skulle på Jobcentret, så jeg kunne få noget hjælp. Nu får jeg kontanthjælp, og så skal jeg komme her hver dag. Men jeg ved ikke, hvad jeg skal lave her. De siger, jeg er for klog til at være her, fordi jeg har en studentereksamen. Men jeg skal være her, hvis jeg skal have min kontanthjælp. Og jeg ved ikke rigtig, hvad jeg ellers skal gøre...” (Interview med Ina).

EN TILBAGETRUKKET POSITION er kendetegnet ved lav grad af orientering mod handlesammenhænge både udenfor og indenfor velfærdssystemerne. Den unge har i denne position vanskeligt ved at leve op til velfærdssystemernes krav og forventninger. Den unge har samtidig ofte mistet tilliden til indsatserne i velfærdssystemerne og har vanskeligt ved at få øje på de løsningsmuligheder, der kan være adgang til udenfor velfærdssystemerne. Den unge befinder sig ofte i en afmagtssituation og kan hverken få øje på realistiske eller ønskværdige løsningsmuligheder og lever på kanten af potentielle sociale netværk både udenfor og indenfor velfærdssystemerne i kravfrie miljøer (Katznelson, 2004). I denne position oplever den unge ofte at skulle håndtere de sanktioner, som er en konsekvens af denne tilbagetrukkethed og manglende indfrielse af samfundets krav og forventninger. I denne position hustler den unge sig gennem hverdagen, låner, gør tjenester, der kan gældes (Katznelson m.fl., 2015) og sover på sofaer rundt omkring. Det er også i denne position, de humanitære organisationer møder de unge, som her har mu-

FIGUR 2:
Refleksive handlerum

lighed for i et vist omfang at få dækket grundlæggende materielle behov og eventuelt få hjælp i form af rådgivning og støtte i hverdagen.

“Jeg er så ked af det og bange for, at det ikke forandrer sig. Det har været sådan i 10 år, og der er ikke rigtig noget, som har forandre sig. Alle siger, at alt er muligt, hvis du gør en indsats. Du kan, hvad du vil, Ina, siger de. Det er sgu ikke sådan, jeg oplever det [...] jeg har skammet mig rigtig meget over alt det, jeg ikke kan. Og så er det jeg bare bliver der hjemme under dynen [...] jeg fortæller ikke nogen, hvordan jeg har det, for der er alligevel ikke nogen, som rigtig forstår det” (Interview med Ina).

De refleksive positioner overlapper hinanden, og i bevægelserne og samspillet mellem de forskellige positioner skabes der i de unges betragtninger forskellige refleksive handlerum. Refleksive handlerum defineres analytisk som processer og mekanismer i de unges både afprøvende, spontane og målrettede betragtninger af det, de tænker og foretager sig i deres orientering mod handlesammenhænge indlejret i forskellige sociale praksisser (Bak Nielsen, 2017). I det følgende redegøres der for betydningen af at have fokus på processerne og mekanismerne i bevægelserne mellem de forskellige positioner i socialt arbejdes møde med de unges reaktioner og refleksioner.

Hvis fokus hovedsageligt er på en bestemt position i betragtningerne af de unges positioner som typer eller identiteter, så overses potentialet i de unges intentioner og handleevne i de positioner, hvor flere positioner er i spil samtidig. Intentioner og handleevne som er centralt i socialt arbejdes forståelse af de unges deltagelse og søgen efter indflydelse i afklaringen af deres formåen og muligheder.

I en individualiserende og kategoriserende forståelse af det komplekse og ofte kaotiske i det, de unge gør og tænker, begrundes de unges både/og betragtninger, det søgende og foreløbige i de unges reaktioner ofte med umotiveret og utilpasset adfærd (Glavind Bo, 2011; Juberg, 2011). Jubergs (2011) begreb “tentative life”, forstået som forsigtige og foreløbige liv, opløser og udfordrer de individualiserende forståelser af de unges adfærd som værende utilpasset ved i højere grad at have blik for nuet i de komplekse både individuelle og kontekstuelle dynamikker i de unges liv. Det ustabile og ofte kaotiske i de unges bevægelser mellem forskellige refleksive positioner identificeres i dette perspektiv som dynamiske og potentielt foranderlige processer, hvor de unge er søgende og afprøvende i forsøgene på at skabe balancerede forståelser af sig selv og egen formåen med styrker og svagheder i forskellige sociale praksisser og processer (Juberg, 2011; Lundemark Andersen, 2009; Bak Nielsen, 2017) under de givne omstændigheder, institutionelle og strukturelle betingelser.

I begrundelserne for deres udfordringer modsætter de unge sig samtidig ensidigt individualiserende forståelser af de-

res udfordringer og muligheder. Modstanden kommer empirisk til syne, både i de unges betragtninger af, hvordan de har svært ved at identificere sig med de problem- og løsningsforståelser, de møder i velfærdssystemerne, og deres orientering mod handlesammenhænge forankret i forskellige sociale praksisser. Sociale praksisser, hvor de i deres deltagelse fortolker og potentielt forandrer deres formåen i et mere frigørende perspektiv, og hvor fokus rettes mod de færdigheder og kompetencer, der udvikler sig på tværs af de forskellige handlesammenhænge og relationer.

Mads er 22 år. Han har gennemført 10. klasse og grundforløbet på en ungdomsuddannelse, men på grund af tal- og ordblindhed har han aldrig afsluttet med eksamen. Han fortæller i nedenstående citat fra en samtale med mig, hvordan han forsøger at overføre det, han engang lærte af en støttelærer i folkeskolen, til andre handlesammenhænge i sit liv, så han på trods af sine vanskeligheder alligevel kan arbejde målrettet mod realiseringen af sin drøm om at blive mekaniker:

“..hun lærte mig at tage fat i noget, som man slet ikke forstår i starten, og så bygger man noget op, så man alligevel til sidst forstår det [...] hun lærte mig, at der er mange steder, hvor jeg kan bruge mine elementer. Det med at tage fat og bruge mine hænder og holde fast i en opgave, til jeg har lært det” (Interview med Mads).

Mads er i praktik som vicevært, da jeg møder ham, og begrundet det med, at han har været i praktik som mekaniker mange gange, men ingen har haft økonomi til at tilbyde ham en læreplads. Om praktikpladsen fortæller han, at han her “...*kan bruge sin elementer...*”, og det giver ham muligheder for at lære noget nyt. Samtidig makker han med biler derhjemme i garagen sammen med sin far. Han fortæller, hvordan han også der har mulighed for at arbejde med det, han for mange år siden lærte af sin støttelærer, og hvordan han ved at overføre det til andre sammenhænge bliver ved med at lære nyt.

DE UNGES BALANCEGANG

De unge balancerer i deres reaktioner mellem det potentielt foranderlige, ambivalente og usikre i mødet med velfærdssystemerne. Det produktive og potentialet i de søgende og afprøvende processer består for det første i, at de unge i deres forsøg på at distancere sig fra yderligere diskvalificering søger afklaring og anerkendelse af deres formåen i forskellige handlesammenhænge. I denne søgen orienterer de sig i en både spontan og målrettet intentionalitet mod handlesammenhænge, hvor deres færdigheder og kompetencer anerkendes og mobiliseres, reproduceres og potentielt forandres (Bak Nielsen, 2017). For det andet forsøger de unge at forbinde det, de formår i handlesammenhænge i en social praksis, med deres søgen efter afklaring af det, de ønsker at formå i handlesammenhænge indlejret i an-

“De unge befinder sig i en udsat position ved, at de på grund af arbejdsløshed ikke er i stand til at forsørge sig selv og over tid har haft vanskeligt ved at få adgang til beskæftigelse, ungdoms- eller videregående uddannelse”

dre sociale praksisser. I disse processer skabes potentialet for udvidelsen af de unges handlerum og handleevne på tværs af sociale praksisser (Ibid.).

Det produktive i positionernes foranderlighed træder frem som dynamiske bevægelser og potentiel forandring ved, at de unge lærer og udvikler sig gennem forskellige grader af deltagelse i forskellige handlesammenhænge, som i de unges betragtninger potentielt overlapper hinanden. I dette ”gør de unge dialektik” (Holzman, 2006, 2013; Fulani og Kurlander, 2009). De formår både at være dem, de er, og dem, de er ved at blive (Vygotsky, 1978) i forestillingerne om det, de gerne vil. De sociale processer, det forsigtige og foreløbige i de unges opmærksomhed på en mulig fremtid, deres søgen efter og afprøvning af potentialer for afklaring og anerkendelse af deres formåen og det, de ønsker at formå i forskellige handlesammenhænge, udfordrer de dominerende politiske diskursers effektorienterede og instrumentelle udviklings- og læringsforståelser (Bak Nielsen, 2017). De unge skaber i dette diskurs-udfordrende rum (Butler, 1990) potentialet for forandring i nye produktive forestillinger om en mulig fremtid, hvor forståelsen af de unges arbejdskraft, læring og udvikling som en vare, der målrettes bestemte effekter, ophæves. I den de-commodificering (Newman og Holzman, 1997) skabes der i højere grad rum for det skabende i de unges forestillinger og forståelser, strategier (Katznelson m.fl., 2015) og reflekse positioner (Bak Nielsen, 2017), hvor læring og udvikling begribes som både væren og tilblivelse samtidig (Butler, 1990; Newman og Holzman, 2014).

Samtidig befinder de unge sig konstant mellem potentielt kvalificerende og diskvalificerende positioner i samfundet, hvor de unge ikke oplever at blive inviteret med i konstruktionerne af de problem- og løsningsforståelser, der bliver retningsgivende for de muligheder, de tilbydes adgang til. Positioner som i de unges betragtninger identificeres som ambivalens, usikkerhed og afmagt (Bak Nielsen, 2017).

BETYDNINGEN AF DE UNGES VIDENSBIDRAG

De unges udfordringer skyldes ikke alene manglende faglig eller personlig formåen. Der kan i de unges betragtninger identificeres strukturelle og kontekstuelle udfordringer, som eksisterer, selv om vi som samfund og institutionelt ikke anerkender dem og inddrager dem i de socialfaglige analyser. Samtidig træder de unge i analyserne frem som deltagende og handlende medborgere, der søger indflydelse og i det, de tænker og foretager sig, forsøger at forandre deres hverdag. De har på en ene side taget ansvaret på sig og tilpasset sig kravene og forventningerne til den akti-

“ I begrundelserne for deres udfordringer modsætter de unge sig samtidig ensidigt individualiserende forståelser af deres udfordringer og muligheder”

ve, ”selv-empowered” medborger (Cruikshank, 1999), og på den anden side distancerer de sig fra de individualiserende problem- og løsningsforståelser, de tilbydes i mødet med velfærdssystemerne.

Der træder i de unges betragtninger et medborgerskabsperspektiv frem, som har fokus på betydningen af anerkendende og frigørende processer i handlingsrummet for socialt arbejde. Hvor betydningen af fællesskaber og deltagelse kan identificeres som noget, der potentielt tager form på tværs af handlesammenhænge forankret i forskellige sociale praksisser i de unges mobilisering af færdigheder og kompetencer.

Analyserne peger på, at socialt arbejde med fordel kan være mere nærværende omkring de unges orientering mod forskellige handlesammenhænge, og det, de tænker og foretager sig på tværs af disse handlesammenhænge i håndteringerne af de udfordringer, de møder i deres hverdag. Samtidig kan den sårbarhed, der kan være i de mere ”håndholdte” indsatser rettet mod udviklingen af bestemte færdigheder og kompetencer, produktivt imødekommes i mobiliseringen af forskellige former for fællesskaber eller partnerskaber, hvor forskellige sociale praksisser overlapper hinanden i forståelsen af de unges færdigheder og kompetencer, udfordringer og muligheder.

De unges respons udfordrer således ikke bare individualiseringen af de unges udfordringer, men også potentialerne for at skabe forandringer i socialt arbejdes handlingsrum i

den forstand, at de unges respons appellerer til ikke bare anerkendende, men mere frigørende og fællesskabsorienterede perspektiver og metoder i socialt arbejde, som det institutionelt kan være vanskeligt at have blik for og skabe rum til i konstruktionerne af det sociale arbejde indenfor rammerne af de dominerende politiske diskurser (Healy, 2016).

Socialrådgiverne kan i de socialfaglige analyser blive mere bevidste om betydningen af de strukturelle og kontekstuelle betingelser, de unge handler indenfor. Således at socialrådgiverne i bedømmelserne af de unges adfærd ikke kun bedømmer ud fra en individuel og stereotyp forståelse af eksempelvis motivation, som noget man enten har eller ikke har, eller forstyrret adfærd som noget, der definerer den enkelte som forstyrret, hvor det måske i højere grad er udtryk for et forsøg på at finde vej i forvirrende, ustabile og usikre sociale strukturer og kontekster.

Samtidig kan den viden helt konkret bruges af de lovbestemte sociale mentorer, der er blevet en central del af de sociale indsatser til unge. Disse mentorer kan i højere grad have blik for betydningen af og mulighederne i de sociale handlesammenhænge, der er de unges liv, ligegyldigt hvor u hensigtsmæssige eller meningsløse de umiddelbart kan se ud til at være i det professionelle blik på de unge, så er disse handlesammenhænge de unges liv og forsøg på at håndtere de udfordringer, de møder. Det bør være det sociale arbejdes fornemmeste opgave at have øje for de betydninger, de unge selv tillægger deres handlinger og de forskellige handlesammenhænge, der er deres liv. ●

LITTERATUR

- Bak Nielsen, Vibeke** (2017) *Unge på kanten – et kvalitativt casestudie af en gruppe unge i udsatte positioner, som handler søger indflydelse og udfordrer det sociale arbejde på den uddannelses- og beskæftigelsespolitiske frontlinje*. Ph.d. afhandling, Institut for Sociologi og Socialt Arbejde, Aalborg Universitet.
- Benjaminsen, Lars; Andrade, Stefan Bastholm; Andersen, Ditte; Enemark, Morten Holm; Birkelund, Jesper Fels** (2015) *Familiebaggrund og social marginalisering i Danmark. En registerbaseret kortlægning*. København, Socialforskningsinstituttet, 15:41
- Bleiklie, Ivar** (1997) *Service Regimes in Public Welfare Administration*. Tano Aschehougs Fonteneserie
- Butler, Judith** (1990) *Gender Trouble. Feminism and the Subversion of Identity*. London og New York, Routledge.
- Cruikshank, Barbara** (1999) *The Will to Empower. Democratic Citizen and Other Subjects*. Cornell University Press.
- Davies, Bronwyn og Harré, Rom** (1990, 2014) *Positionering: diskursiv produktion af selver*. København, Forlaget Mindspace.
- Fulani, Lenora, B og Kurlander, Gabrielle** (2009) *Achievement gap or development gap? "Outliers" and Outsiders Reconsider an Old Problem*. Special Report, East Side Institut, New York.
- Healy, Karen** (2016) *Socialt arbejde i teori og kontekst*, 2. udgave, København, Akademisk Forlag.
- Holzman, Lois** (2006) *Lev Vygotsky and the new performative psychology: implications for business and organizations*. Hoskings, DM and McNamee in *The Social Construction of Organization*. CBS Press.
- Holzman, Lois** (2009) *Vygotsky at work and play*. Routledge
- Holzman, Lois** (2013) *The Development Community and its Activist Psychology*. The Future of Humanistic Psychology. UK, Mental Health Publishers PCCS Books.
- Juberg, Anne** (2011) *Exploring tentative lives: Reflexive social work with adolescent who stay in the space between respectability and disrespect with regard to substance use and law abidance*. Journal of Comparative Social Work, 2011/1, 1 - 19.
- Katznelson, Noemi** (2004) *Udsatte unge, aktivering og uddannelse. Dømt til individualisering*. Ph.d. afhandling, Center for Ungdomsforskning. DPU.
- Katznelson, Noemi; Jørgensen, Helene Elisabeth Dam og Sørensen, Niels Ulrik** (2015) *Høem er de unge på kanten af det danske samfund – om hverdagsliv, ungdomskultur og indsatser, der gør en positiv forskel*. Aalborg Universitetsforlag.
- Kristiansen, Søren og Kroghstrup, Hanne Kathrine** (1999) *Delta-gende Observation. Introduktion til en forskningsmetodik*. København, Hans Reitzels Forlag.
- Lundemark Andersen, Maja** (2009) *Former for Ability – hvilke betydninger tillægges ADHD diagnose i forhold til selvforståelse, intersubjektivitet og institutionelle positioner*. Ph.d. afhandling, Aalborg Universitet, Institut for sociologi, socialt arbejde og organisation.
- Mørck, Line Lerche** (2007) *Grænsefællesskaber – læring og overskridelse af marginalisering*. Roskilde Universitetsforlag.
- Newman, Fred og Holzman, Lois** (1997) *The end of knowing. A new developmental way of learning*. Routledge.
- Newman, Fred og Holzman, Lois** (2014) *Lev Vygotsky – Revolutionary Scientist*. Psychology Press.
- Scott, Marvyn B. og Lyman, Stanford M.** (1968) *Accounts*. American Sociological Review, Vol. 33 no. 1, 46-62.

PEER REVIEWED

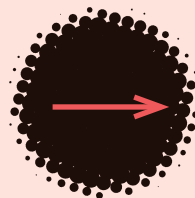
Den koordinerende sagsbehandler som brobygger i det tværfaglige samarbejde

---

AF RIKKE LUND EHRENREICH, ADJUNKT OG PER WESTERSØ, LEKTOR

Artiklen bygger på en kvalitativ undersøgelse af, hvordan koordinerende sagsbehandlere for aktivitetsparate unge indenfor beskæftigelsesområdet forstår og varetager den koordinerende funktion i det tværfaglige samarbejde. Artiklen diskuterer, hvilke funktioner og nye kompetencer, der er centrale, for at varetage den koordinerende funktion i det tværfaglige samarbejde.

I VIL I DENNE ARTIKEL belyse, hvilke funktioner og kompetencer, der er centrale, for at varetage en koordinerende funktion i tværfagligt samarbejde i grænsefladerne mellem forvaltninger og myndigheder. Selv om tanken om én socialrådgiver til at koordinere borgerens sag ikke er ny, er den koordinerende sagsbehandler først indført som lovkrav¹ på beskæftigelsesområdet pr. 1.1.2013.

Det er altså et relativt nyt fænomen indenfor Jobcenteret, at borgere med komplekse sociale problemer ifølge lovgivningen skal tilbydes én sagsbehandler, der skal sikre en helhedsorienteret, koordineret og tværfaglig indsats. Den koordinerende sagsbehandler har rollen som den gennemgående myndighedsperson, der har ansvaret for at varetage borgerens sag på tværs af forvaltninger og myndighedsområder og ansvaret for at understøtte, at borgeren oplever kontinuitet og sammenhæng i indsatsen².

I VIAs forskningsprogram "Beskæftigelse og rehabilitering" har vi undersøgt, hvordan koordinerende sagsbehandlere for aktivitetsparate unge indenfor beskæftigelsesområdet forstår og varetager deres koordinerende funktion i det tværfaglige samarbejde. I vores analyse har vi været optaget af, hvordan teoretiske begreber kan belyse den koordinerende sagsbehandlers funktioner og kompetencer.

Vi har i undersøgelsen samarbejdet med Jobcenter Aarhus, Unge og Uddannelse. Afdelingens målgruppe er unge, der modtager uddannelseshjælp. Vi har samarbejdet med ét af de fem teams, der arbejder med aktivitetsparate unge. Unge, der er visiteret som aktivitetsparate, har

ret til en koordinerende sagsbehandler, jf. Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats §18a³. De koordinerende sagsbehandlere i den undersøgte kontekst er alle uddannede socialrådgivere og omtales i artiklen som enten koordinerende sagsbehandlere eller socialrådgivere.

Forskningsprojektet er tilrettelagt ud fra en interaktionistisk konstruktivistisk forståelsesramme (Järvinen & Mik-Meyer, 2005), hvor vores fokus er på, hvordan forståelser skabes gennem menneskers interaktioner og handlinger, og gennem disse interaktioner opbygges vaner, rutiner og måder at fortolke egne og andres handlinger på (Rasborg, 2013). I vores empiriske undersøgelse har vi derfor fokuseret på, hvordan koordinerende sagsbehandlere løbende skaber og udvikler deres forståelse og varetagelse af funktionen i samspil med de andre fagprofessionelle, de samarbejder med om borgerens sag. Vi har i undersøgelsesdelen kombineret flere kvalitative forskningsmetoder. På baggrund af en uges deltagende observation af koordinerende sagsbehandlere i deres daglige praksis, udarbejdede og kvalificerede vi en spørgeguide, som vi anvendte til at gennemføre to fokusgruppeinterviews af de observerede sagsbehandlere og af afdelingslederne.

I vores efterfølgende analyse har vi perspektiveret de koordinerende sagsbehandlers forståelse af den koordinerende funktion gennem inddragelse af teoretiske begreber. Vi anvender Willams begreb 'boundary spanners' og Jørgensen, Lassen og Baadsgaards indkredsning af begrebet koblingskompetencer. Disse begreber blev valgt, da de giver et nyt teoretisk perspektiv og begrebsapparat på de praksisudfordringer, vi fandt i undersøgelsen. Begreberne er relevante i forhold til at iagttage koordinerende sagsbehandlere i frontlinjen som boundary spanners; det vil sige aktører i grænseflader mellem systemer. Begreberne kan desuden anvendes i udvikling af nye handlekompetencer indenfor socialrådgiverprofessionen.

I artiklen belyser vi først baggrunden for indførslen af den koordinerende sagsbehandlerfunktion. Vi redegør for de interviewede socialrådgiveres oplevelse af at varetage funktionen. Vi inddrager den aktuelle specialisering indenfor beskæftigelsesområdet og diskuterer den mangelful-

de implementering og udfordringerne i det Brown (1988) identificerer som grænseflader i det tværprofessionelle samarbejde. Vi afslutter med en perspektivering gennem anvendelse af Williams begreb om boundary spanners og Jørgensens m.fl. begreb om koblingskompetencer.

FUNKTIONENS BETYDNING FOR DE KOORDINERENDE SAGSBEHANDLERE

To af de interviewede socialrådgivere i undersøgelsen fortæller om deres koordinerende sagsbehandlerfunktion:

"Det giver et lille boost til myndighedsrollen. Man har en lidt større gennemslagskraft i, at jeg skal være med, og det er vigtigt, det her. En stjerne mere på skulderen."

"Ja, det er en anerkendelse, og folk er blevet gjort bevidste om, at vi faktisk er her, og vi har en betydning i sagen. Det, synes jeg, er rart."

Vores indtryk er, at socialrådgiverne er glade for, at den koordinerende funktion er placeret i Jobcenteret, selv om de oplever, at der også er væsentlige udfordringer forbundet med den tværfaglige opgave. Citaterne vidner om, at funktionen som koordinerende sagsbehandler opleves at give socialrådgiverne en position og legitimitet i det tværfaglige samarbejde ved, at de får en koordinerende rolle og en koordinerende opgave omkring borgerens sag. Hvordan funktionens betydning opleves af koordinerende sagsbehandleres samarbejdspartnere eller af borgerne, kan vi ud fra vores undersøgelse ikke vurdere.

Informanterne i undersøgelsen giver samtidig udtryk for, at tværgående samarbejde er nødvendigt for, at de kan lykkes med deres opgave:

"Vi kan ikke få nogen borgere til at lykkes indenfor vores egne fire vægge."

"Vores værktøjskasse er begrænset, så vi er nødt til at låne noget nogle andre steder."

Det fremhæves endda: *"Det er da netop det tværfaglige, som gør, at arbejdet bliver rigtig interessant."*

Citaterne viser, at socialrådgiverne i deres arbejde med håndtering af borgernes komplekse problemer er afhængige af indsats fra og samarbejde med andre forvaltninger og myndigheder.

RIKKE LUND EHRENREICH

Adjunkt, cand.soc. og socialrådgiver. Ansat ved VIA, Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus i socialt arbejde. Videnmedarbejder i Videncenteret for Socialt arbejde og samfund. Forskning og undervisningsaktiviteter er primært inden for beskæftigelsesområdet, innovation og social entreprenørskab.

rieh@via.dk

PER WESTERSØ

Lektor, cand.scient.soc. og socialrådgiver. Ansat ved VIA, Socialrådgiveruddannelsen i Aarhus i socialt arbejde. Programkoordinator i Videncenteret for Socialt arbejde og samfund. Forskning og undervisningsaktiviteter er inden for beskæftigelsesområdet, rehabilitering, unge uden arbejde og/eller kompetencegivende uddannelse samt praksisforskning.

pwe@via.dk

“ Vores indtryk er, at socialrådgiverne er glade for, at den koordinerende funktion er placeret i Jobcenteret, selv om de oplever, der også er væsentlige udfordringer forbundet med den tværfaglige opgave”

Samtidig opleves det tværfaglige samarbejde at være et rum, hvor socialrådgiverne kan bringe deres socialfaglighed og helhedssyn mere i spil, hvilket giver dem større mening og tilfredshed med deres arbejde.

INDFØRELSE AF KOORDINERENDE SAGSBEHANDLERE PÅ BESKÆFTIGELSE SOMRÅDET

Baggrunden for indførelsen af den koordinerende sagsbehandlerfunktion på beskæftigelsesområdet kan spores tilbage til regeringsgrundlaget for S-R-SF regeringen fra oktober 2011, hvor de politiske mål og visioner for de efterfølgende reformer på beskæftigelsesområdet blev lagt.

Begrebet koordinerende sagsbehandler blev som sagt introduceret på beskæftigelsesområdet i Reformen om førtidspension og fleksjob, der trådte i kraft januar 2013. Her fik borgere på ressourceforløb ret til en koordinerende sagsbehandler. Med lovændringer i integrationsloven indført i juli 2013, i kontanthjælpsreformen i januar 2014 og sygedagpengereformen i juli 2014 er den koordinerende sagsbehandler-funktion blevet udbredt til flere målgrupper. Det betyder, at en bred gruppe af ledige og sygemeldte med komplekse problemer har fået ret til en gennemgående, koordinerende sagsbehandler i Jobcentret. Hovedmålet med den koordinerende indsats er at bringe borgeren tættere på job og uddannelse.

Den koordinerende sagsbehandler er som udgangspunkt forankret i Jobcenteret. Kommunen kan beslutte, at funktionen som koordinerende sagsbehandler kan overdrages til en anden enhed i kommunen end Jobcentret, hvis hovedvægten af indsatsen i en længere periode ligger på et andet område end beskæftigelsesområdet, uden at hovedmålet – at personen får fodfæste på arbejdsmarkedet – dog træder i baggrunden.

Indførelse af den koordinerende sagsbehandler-funktion kan ses som en konsekvens af den stigende grad af specialisering, der er sket i den offentlige sektor. Traditionelle bureaukratiske organisationer er typisk opbygget med faglige siloer med en tæt indre sammenhæng, men med få og svage forbindelser til faggrupper og funktioner i

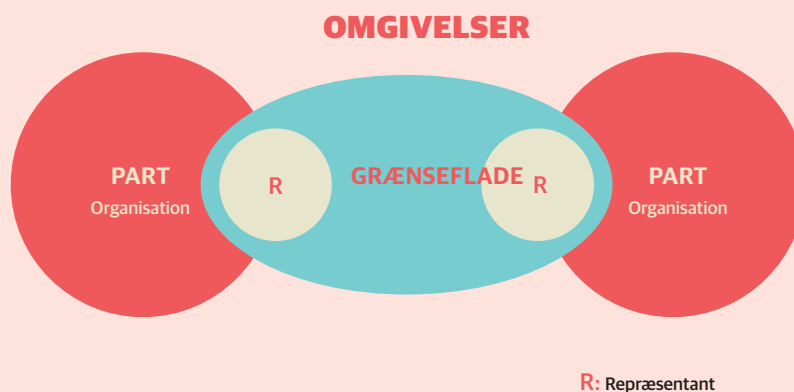
andre siloer (Seemann & Johansen, 2013). Borgere med komplekse problemer har ofte brug for ydelser og hjælp fra flere forskellige faggrupper eller professioner, som befinder sig i forskellige specialiserede enheder. Denne specialisering medfører uundgåeligt et behov for koordination og samarbejde for at sikre sammenhæng i opgaveløsningen (Seemann, Antoft, & Christensen, 2013). Man kan lidt populært sige, at behovet for koordination og tværfagligt samarbejde er omkostningen ved øget specialisering.

KOORDINERING I ORGANISATORISKE GRÆNSEFLADER

Koordinerende sagsbehandlere skal altså koordinere, men hvad dækker begrebet ”at koordinere” over? I vores forståelse læner vi os op ad Knoff (Lauvås & Lauvås, 2006), der definerer koordinering som: ”En systematisering eller organisering af det, som de enkelte udfører foretager sig i forhold til en og samme problemstilling/klient/patient, så alle tiltag er godt tilpasset hinanden og ikke modvirker hinanden”. Koordinering bruges her som en betegnelse for, hvordan arbejdet med borgerne bliver organiseret og har efter Knoffs vurdering som mål at: ”... opnå såkaldte synergieffekter – at tingene forstærker hinanden indbyrdes, så den samlede effekt bliver større end summen af resultaterne for de enkelte tiltag isoleret betragtet” (Lauvås & Lauvås, 2006).

Koordinering foregår som oftest i organisatoriske grænseflader, som ifølge L. David Brown er ”the meeting grounds where social units come face to face and parties interact” (Brown, 1983). Figurativt kan et samarbejde mellem to parter illustreres således:

FIGUR 1

Begivenheder i en grænseflade vil være et resultat af et samspil mellem 1) selve grænsefladen, 2) de involverede parter/organisationer og deres interne strukturer, kulturer og processer, 3) de aktører, der repræsenterer partnere i grænsefladen og 4) omgivelserne (Brown, 1983).

Koordinerende sagsbehandlers funktion og opgaver er at varetage den tværfaglige koordinering af borgerens sag i grænsefladerne mellem forskellige organisatoriske enheder og myndhedsområder.

En af udfordringerne er, at funktionen som koordinerende sagsbehandler alene er fastsat i beskæftigelseslovgivningen. Koordinerende sagsbehandlere har beslutningskompetence indenfor eget myndhedsområde, men har ingen formaliseret rolle eller beslutningskompetence i det tværfaglige samarbejde i grænsefladerne mellem de specialiserede enheder. De forskellige aktører i grænsefladesamarbejdet har forskellige ledelser, og ifølge vores undersøgelse interagerer lederne kun i begrænset omfang horisontalt om at løse de konflikter og koordinationsproblemer, der opstår i socialrådgivernes daglige samarbejde. Grænsefladesamarbejdet bliver dermed "de gode viljers holdeplads", hvilket vanskeliggør koordinerende sagsbehandlers funktion og opgavevaretagelse.

PASSIV ORGANISATORISK IMPLEMENTERING

Indførelse af koordinerende sagsbehandlere kan ses som et klart politisk ønske om at få styrket koordineringen af de forskellige indsatser i borgernes forløb, men funktionen er i vores undersøgelse indført, uden der er sket hverken politisk eller organisatorisk præcisering af, hvad der forventes af socialrådgiverne i praksis.

Socialrådgiverne i undersøgelsen har da også vanskeligt ved at definere, hvad deres opgave og funktion som koordinerende sagsbehandler indebærer. En socialrådgiver siger:

"Vores rolle er udefineret."

En af afdelingslederne udtrykker ligeledes:

"Der mangler en fælles forståelse" og "der mangler en formalisering, fordi det bliver personbåret, hvordan det fungerer".

Disse udtalelser er et udtryk for, at den organisatoriske implementering af den koordinerende sagsbehandler primært er sket ved, at funktionen er placeret ved socialrådgivere, der i forvejen arbejder med målgruppen, uden at der fra organisationens side er sket en præcisering af opgaver, forventninger og bemyndigelse og uden yderligere ressource-tilførsel. Socialrådgiverne har fået et nyt ansvar, men uden at have fået flere ressourcer eller redskaber til at løfte opgaven. Den passive organisatoriske implementering medfører, at fortolkningen, implementeringen og praktiseringen af loven og lovens intentioner flyttes til socialrådgiverne i frontlinjen (Lipsky, 2010). Socialrådgiverne spiller dermed en afgørende rolle for implementeringsprocessen, idet politikken og lovgivningens reelle indhold formes gennem rutiner og praksisformer hos socialrådgiverne i frontlinjen (Caswell, 2005).

“Når forståelsen og varetagelsen af den koordinerende sagsbehandlerfunktion reelt skabes løbende i den daglige drift, finder vi det interessant i analysen at rette fokus på, hvilke funktioner og kompetencer der er centrale for at kunne varetage en koordinerende funktion”

Som følge af de uklare organisatoriske rammer og forventninger ses forståelsen af den koordinerende sagsbehandlerfunktion at blive konstrueret gennem interaktioner mellem socialrådgivere og afdelingsleder på teamniveau. Konstruktionen af funktionen knytter sig i væsentlig grad til sagshåndtering, det vil sige, at forståelsen udvikles til brug for og på baggrund af praktisk handlen. Konstruktionen bliver dermed en dialektisk proces mellem handling og forståelse, der gensidigt skaber og reproducerer hinanden. Dette kan betragtes som en bottom up konstruktion, idet funktionen konstrueres og udvikles nedefra gennem interaktioner, forhandlinger og relationer mellem de involverede aktører i en konkret praksis (Nielsen, 2016) (Olesen, 2011). Dette betyder, at den koordinerende sagsbehandlers funktion og opgaver udvikles, defineres og afgrænses løbende, mens de er i drift.

BOUNDARY SPANNERS OG KOBLINGSKOMPETENCER

Når forståelsen og varetagelsen af den koordinerende sagsbehandlerfunktion reelt skabes løbende i den daglige drift, finder vi det interessant i analysen at rette fokus på, hvilke funktioner og kompetencer der er centrale for at kunne varetage en koordinerende funktion, der konstant er i forandring. Her trækker vi på Paul Williams (2012) begreb boundary spanner og Henning Jørgensen med fleres (2016) indkredsning af begrebet koblingskompetence.

I Williams forståelse er boundary spanners de personer, der er strategisk placeret i grænsefladen mellem egen organisation og eksterne parter; for eksempel andre forvaltninger eller myndigheder (Williams, 2012). Williams beskriver, at boundary spanners typisk har fire roller som netværker/brobygger, kommunikator, koordinator og entreprenør. Rollerne er indbyrdes forbundne, og alle er vigtige for

at kunne agere succesfuldt som boundary spanner, men rollerne vil vægte forskelligt i forskellige grænseflader (Williams, 2012). Til hver rolle knytter Williams en række tilhørende kompetencer, der er centrale for at kunne agere i grænseflader. Kompetencer defineres af Williams som de færdigheder, specialiseret viden, akkumuleret erfaring samt personlige styrker, personen har med sig i et job, og som har betydning for de forskellige roller (Williams, 2012).

Vi trækker Williams' perspektiver frem, fordi han operationaliserer de særlige roller, kompetencer og personlighedstræk, som boundary spanners må besidde i grænsefladesamarbejdet. Det er samtidig kritikken af Williams, at han er for psykologisk og individfokuseret og nedtoner de strukturelle rammers betydning. Ligeledes fremhæver han, at boundary spanners i væsentligste grad betegner en særlig gruppe af ledere eller ansatte i en organisation, som besidder kompetencerne og positionen til at være brobyggende mellem grænsefladerne. På den måde fremstår boundary spanners i Williams forståelse som dedikerede ildsjæle med stor frihedsgrad i arbejdet, hvilket der næppe kan opereres med i det offentlige (Jørgensen, Lassen, & Baadsgaard, 2016).

Som et supplement til Williams' perspektiver på boundary spanners, inddrager vi begrebet koblingskompetence. Begrebet er præsenteret

FIGUR 3

FUNKTION	HENSYN	EVNER/KOMPETENCER
BROBYGGER	Få bragt aktører sammen, så der kan udveksles ideer og ressourcer	Evner til at samle aktører, faglig og politisk "næse" for problemer og interesser, og evner til at få udvekslet kulturelle koder
KOMMUNIKATOR	Bringe sprog, forståelser og fagudtryk på en fællesnævner	Sproglige evner til at forstå meningsuniverser, kunne oversætte fagudtryk og talemåder, sociale kompetencer og forhandlingsevner
KOORDINATOR	Få afstemt handlinger og udvidet normer for samarbejdet	Kunne planlægge og sprede informationer, skabe sammenhæng mellem forståelser og handlinger og "få tingene til at køre" ud fra normer og traditioner
KOOPERATIONSFUNKTION	Få folk til at investere i samarbejdet og forpligte sig i arbejdet	Fleksibilitet og faglig konduite, helhedsforståelse, overtalelsesevner, idérigdom og evner til at give samarbejdet merværdi for alle

“Vi finder, at der er et potentiale for at styrke den koordinerende sagsbehandlerfunktion ved at inkludere brobyggende og kooperative handlekompetencer i forståelsen og varetagelsen af funktionen”

af Henning Jørgensen, Morten Lassen og Kevin Baadsgaard i en CARMA-rapport fra marts 2016. Der ses endog meget store ligheder mellem de to måder at opdele roller og kompetencer på. Jørgensen med flere (2016) pointerer da også, at begrebet boundary spanners er et beslægtet begreb til koblingskompetencer.

Koblingskompetencer defineres som *”sættet af kommunikative, koordinerende og kooperative færdigheder og evner, der skal til for at få bragt aktører sammen om grænsekrydsende arbejde i det offentlige”* (Schou, 2017).

Koblingskompetencer handler om kompetencer til at koble eller forbinde sig til andre. Det vil sige,

at de involverede parter i grænsefladesamarbejdet taler sammen, kommunikerer meningsfyldt, forstår hinandens begreber, tænke- og udtryksmåder, får koordineret handlinger og har forudsætninger for at kunne sætte egne og andres kompetencer i spil i praksisfeltet (Jørgensen, Lassen, & Baadsgaard, 2016). Samtidig har parterne brug for ledelsesmæssig understøttelse og organisatoriske rammer for at få bestræbelserne om at samarbejde på tværs af fag, grupper, forvaltninger og myndigheder til at blive mulige (Jørgensen, Lassen, & Baadsgaard, 2016).

Koblingskompetencer beskrives som ”faglighed plus noget mere”. Begrebet bygger på en egen dybdefaglighed, der er fundament for arbejdet og samarbejdet, og som aktørerne kan beskrive overfor hinanden. Samtidig handler faglighed også om et kendskab til de andre deltageres faglighed (Jørgensen, Lassen, & Baadsgaard, 2016). Dette ”noget mere” handler om evner og kompetencer til at kunne bringe parterne sammen om arbejdet i grænseflader; eller udvekslingszoner. Jørgensen m.fl. (2016) peger ligesom Willams på fire funktioner med tilhørende evner/kompetencer. Funktionerne er indbyrdes forbundne og komplementære. Vi har figurativt opstillet indkredsningen af koblingskompetencer tilsvarende Willams’ fire roller og tilhørende kompetencer (Ehrenreich, 2017):

Vores analyse af empirien viser, at socialrådgiverne i undersøgelsen primært forstår deres koordinerende funktion som en tovholderfunktion. Der sættes ord på som at have overblikket, informationsdeling, kontakt til samarbejdspartnere, samle trådene, have fokus på at indsatser iværksættes parallelt, følge op på aftaler og holde netværksmøder. Informanternes forståelse ligger i tråd med koordinatorfunktionen og de tilhørende kompetencer. Vores tolkning heraf er, at de koordinerende sagsbehandlere i høj grad forstår deres funktion ud fra det substantielle indhold i funktionen: Hvordan borgerens sag bedst håndteres.

I informanternes beskrivelser af deres funktion og opgaver nævner de ikke eksplicit brobygger- eller kooperationsfunktionerne. Det vil sige en mere processuel eller faciliterende opgave med at få partnerne i samarbejdet til at koble sig til hinanden og skabe et kollektivt ejerskab for samarbejdet og opgaveløsningen. Det kan skyldes, at de koordinerende sagsbehandlere hverken fra politisk eller organisatorisk side er tildelt bemyndigelse eller kompetence ind i det tværfaglige samarbejde og ikke har en legitim (sags)ledelsesrolle, men alene har til opgave at koordinere de forskellige indsatser i borgerens sag.

Ser vi nærmere på de kompetencer, som informanterne i undersøgelsen fremhæver som centrale, er billedet mere nuanceret. Her ses, at både koordinerings-, kommunikations- og brobygningskompetencer – og til dels også kooperationskompetencer anses som vigtige og nødvendige at kunne bringe i spil i det tværfaglige samarbejde. At agere som koordinerende sagsbehandler kræver ifølge informanterne kompetencer i at kunne tage ledelse, udvise autoritet og besidde fagligt mod til at tage rollen på sig ind i det tværfaglige samarbejde med sideordnede kolleger. Det kræver desuden kompetencer i at praktisere helhedssyn,

systemforståelse og at besidde en bred viden om andre forvaltningers og myndigheders lovgivning og indsats.

Selv om informanterne primært forstår funktionen som en tovholder/koordinatorfunktion, peger de samtidig på, at varetagelsen af funktionen kræver et bredspektret sæt af kompetencer. Det vil sige kompetencer i koordinering og styring af borgerens sag, men ligeledes kompetencer i at få parterne i grænsefladesamarbejdet til at koble sig mere relationelt til hinanden.

STYRKELSE AF RELATIONELT SAMARBEJDE

At iagttagelse den koordinerende sagsbehandler-funktion som en tovholder kan tolkes som flerfagligt samarbejde (Hulgaard, 2016), hvor monofaglige myndighedsopgaver løses parallelt og delopgaverne koordineres gennem informationsdeling. Selvom socialrådgiverne forstår og varetager den koordinerende funktion i form af flerfagligt samarbejde, er der hos informanterne både gode erfaringer med og ønsker om mere reelt tværfagligt samarbejde, hvor der arbejdes i fællesskab om et fælles mål, og hvor samarbejdet skaber synergi og merværdi (Rasmussen, 2012).

For eksempel fortæller en koordinerende sagsbehandler:

"I det ideelle samarbejde, synes jeg, vi havde tid til måske at mødes. Altså at holde nogle flere fælles møder. For jeg synes, det er der, vi rykker. Det er der, når vi sidder rundt om bordet og kigger hinanden i øjnene, hvem har den opgave, og der bliver forventningsafstemt. Hvad er det, de næste tre måneder skal handle om. Og at borgeren kan sidde og nikke og sige 'Mmmm', okay jamen så er det det, vi gør. Og så er alle enige om opgaven."

Citatet viser, at tid og ressourcer til, at parterne kan mødes, spiller en afgørende rolle for, hvordan den koordinerende sagsbehandlerfunktion i praksis kan varetages og udfoldes i det tværfaglige samarbejde. Et godt samarbejde om sagen skabes dog ikke alene med tid og ressourcer til at mødes. Ifølge Jørgensen m.fl. skal relationen mellem parterne i centrum, og parterne må besidde kompetencer til at koble sig til hinanden.

Koblingskompetencer udi brobygning og Kooperation er ikke nødvendigvis en del af socialrådgivernes faglige rygsæk; det vil sige kvalifikationer og kompetencer, de har erhvervet sig gennem deres professionsuddannelse eller efterfølgende kompetenceudviklingsforløb. Disse kompetencer "kommer med erfaring, viden og tid", som en af delingslederne udtrykker. Det betyder, at socialrådgivere må trække på deres mere personlige evner og karaktertræk. Det kan medføre stor variation i opgavevaretagelsen og især udfordre nyuddannede socialrådgivere uden erfaringsmæssig ballast.

Jørgensen med flere fremhæver da også, at koblingskompetencer må ses som en ny og generel forudsætning for løsning af kerneopgaver i tværgående samarbejde, der ligger ud over monofagligheden. Det

kræver udvikling og læring af nye kompetencer og kompetenceforståelser på alle niveauer (Jørgensen, Lassen, & Baadsgaard, 2016).

AFRUNDING

Vi har i vores undersøgelse anvendt Williams (2012) og Jørgensen m.fl.s (2016) teoretiske begreber til at belyse koordinerende sagsbehandleres funktioner og kompetencer, der er centrale for at kunne varetage den koordinerende funktion i grænsefladesamarbejde.

Socialrådgivernes forståelse af den koordinerende sagsbehandlerfunktion som en tovholder ligger godt i tråd med at agere som koordinator, der afstemmer og skaber sammenhæng i forståelser og handlinger. Denne forståelse lægger sig tæt op ad betegnelsen for funktionen – koordinerende sagsbehandler.

Vi finder, at der er et potentiale for at styrke den koordinerende sagsbehandlerfunktion ved at inkludere brobyggende og kooperative handlingskompetencer i forståelsen og varetagelsen af funktionen. Det vil betyde, at en ny opgave for koordinerende sagsbehandlere vil være at få parterne til at koble sig relationelt og facilitere grænsefladesamarbejdet.

Skal grænsefladesamarbejdet være andet og mere end "de gode viljers holdeplads", kræver det, at den koordinerende sagsbehandlerfunktion legitimeres ledelsesmæssigt og organisatorisk. ●

NOTER

1. Reglerne om koordinerende sagsbehandlere for aktivitetsparate kontanthjælps- og uddannelseshjælpmødtager og for borgere, der skal have et ressourceforløb eller et jobafklaringsforløb findes i §§18a, 68c og 68g i Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats. For borgere på sygedagpenge, der skal have en tværfaglig indsats findes reglerne i §13e i Lov om sygedagpenge.
2. Skrivelse om ressourceforløb. Nr. 9248 af 14. marts 2017.
3. Lov om en aktiv beskæftigelsespolitik §18a: En person, der er omfattet af §2, nr. 3 eller 13, har ret til en koordinerende sagsbehandler, der skal sikre, at personen får en helhedsorienteret indsats, som er tværfaglig og koordineret på tværs af de kommunale forvaltninger og andre myndigheder.

LITTERATUR

- Brown, L. D.** (1983). *Managing Conflict at Organizational Interfaces*. Addison-Wesley Publishing Company, Inc.
- Brown, L. D.** (1983). *Managing Conflict at Organizational Interfaces*. Addison-Wesley Publishing Company, Inc.
- Caswell, D.** (2005). *Handlemuligheder i socialt arbejde - et casestudie om kommunal frontlinjepraksis på beskæftigelsesområdet*. København: akf forlaget.
- Ehrenreich, R. L.** (2017). *Koordinerende sagsbehandlere på beskæftigelsesområdet*. Speciale ved AAU, KSA. Eget tryk.
- Ekspergruppen om udredning af den aktive beskæftigelsesindsats.** (2015). *Analyse af den tværfaglige rehabiliterende indsats*. København: Beskæftigelsesministeriet.
- Hulgaard, E.** (2016). Tværprofessionelt samarbejde. In D. T. Gravesen (Ed.), *Pædagogik - en introduktion til pædagogens grundfaglighed*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Järvinen, M., & Mik-Meyer, N.** (2005). *Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Jørgensen, H., Lassen, M., & Baadsgaard, K.** (2016). *Koblingskompetencer - et begrebsligt indkredsningforsøg*. Aalborg: CARMA.
- Lauvås, K., & Lauvås, P.** (2006). *Tværfagligt samarbejde*. Aarhus: Klim.
- LG Insight.** (2014). *Koordinerende sagsbehandlerfunktion*. KL.
- Lipsky, M.** (2010). *Street-level bureaucracy: dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lov om en aktiv beskæftigelsesindsats. Lovbekendtgørelse nr. 1342 af 21. november 2016.** (n.d.). Retrieved august 3, 2017, from social-arbejdsmarked.lovportaler.dk.
- Nielsen, V. L.** (2016). Implementeringsteori - implementeringsperspektiver og frontlinjemedarbejderadfærd. In A. Berg-Sørensen, C. H. Grøn, & H. F. Hansen (Eds.), *Organiseringen af den offentlige sektor*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Olesen, S.** (2011). Helhedssyn nedefra - et bottom up-perspektiv på socialt arbejde. In M. Harder, & M. A. Nissen (Eds.), *Helhedssyn i socialt arbejde*. København: Akademisk Forlag.
- Petersen, M. N.** (2016). *Når forløbskoordinatorer og deres samarbejdspartnere får en stemme*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Rasborg, K.** (2013). Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi. In L. Fuglsang, P. B. Olsen, & K. Rasborg (Eds.), *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Rasmussen, B. M.** (2012). Samarbejde på tværs. In R. E. Jepsen, S. Kronborg, & B. M. Rasmussen, *Hånd om helheden*. Aarhus: Klim.
- Rasmussen, B. M.** (2016). Socialrådgivere bør tage ledelse af det tværfaglige samarbejde. *Uden for Nummer*(nr. 31, 16. årg.).
- Regeringsgrundlag.** (2011, Oktober). Retrieved juli 14, 2017, from stm.dk: http://www.stm.dk/publikationer/Et_Danmark_der_staar_sammen_11/Regeringsgrundlag_okt_2011.pdf
- Schou, I.** (2017, februar 2). *Forskere: Koblingskompetencer er The Missing Link til tværfagligt samarbejde*. Retrieved december 1, 2017, from vpt.dk: <http://vpt.dk/kompetencer/forskere-koblingskompetencer-er-missing-link-til-tvaerfagligt-samarbejde>
- Seemann, J., & Johansen, M.** (2013). Unge i organisatorisk grænse-land - organisering, samarbejdsstrategier, tillid og ledelse. *Uden for Nummer*(nr. 27, 14. årg.).
- Seemann, J., Antoft, R., & Christensen, J. B.** (2013). Socialrådgiverprofessionen og dens tværgående samarbejdsrelationer. In S. J. Hansen (Ed.), *Sociologi i socialrådgivning og socialt arbejde*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Skrielse om ressourceforløb. Nr. 9248 af 14. marts 2017.** (n.d.). Retrieved august 3, 2017, from social-arbejdsmarked.lovportaler.dk.
- Williams, P.** (2012). *Collaboration in public policy and practice - Perspectives on boundary spanners*. Bristol: The Policy Press.

Selvskadende adfærd

- en praktisk
og social
udfordring

AF MIKKEL H. BRØNSTED, STUDERENDE CAND. SCIENT. SOC.
ARTIKLEN UDGIVES POSTHUMT

Selvskadende adfærd er en “gammel kending” i somatikken og psykiatrisk regi, hvor selvskadende personer længe har kunnet udfordre fagprofessionelle. Flere fagpersoner på området peger på, at adfærden i nyere tid har ændret form og målgruppe, hvor det ikke blot er personer med psykiske og sociale problemer, der skader sig selv. Denne nye målgruppe synes at kunne udfordre ikke blot sundhedsprofessionelle, men også det sociale arbejde. Spørgsmålet er, hvordan den nye målgruppe kommer til udtryk, og hvordan selvskade udfordrer det praktiske sociale arbejde?

B

ÅDE DANSKE og internationale undersøgelser peger på, at selvskadende adfærd, såsom at skære i sig selv (cutting), at brænde sig selv med lightere og andre handlinger, der efterlader en umiddelbar og tilsigtet fysisk skade, indenfor de senere år har udviklet sig til et mere alment fænomen. Det er særligt udbredt blandt unge, hvor især aldersgruppen 17-25 år er velrepræsenteret (Thorsteinsson 2010:39-40/Møhl 2015:67/74). Således fandt en undersøgelse af selvskadende adfærdens udbredelse, blandt 2864 gymnasieelever i Københavnsområdet fra 2012, at 21,5 procent af eleverne havde skadet sig selv mindst én gang i løbet af deres liv. 16,2 procent af de unge havde skadet sig selv i det indeværende år (Møhl & Skandsen 2012:148). En tilsvarende undersøgelse, lavet af Børnerådet i 2016 viste, at 22 procent af de danske 9. klasses-elever havde erfaringer med selvskadende adfærd. I Børnerådets undersøgelse beskrives det, at det ofte er unge, der har oplevet social mistrivsel såsom at bo i økonomisk trængte familier, der skader sig selv (Alm & Nielsen 2016:1). I undersøgelsen af selvskade blandt gymnasieelever påpeges det, at det ikke kun er unge med psykiske eller sociale problemer, der skader sig selv. Fra at have været et fænomen, specielt udbredt i relation til personlighedsforstyrrelser, omsorgssvigt samt lignende

psykosocial mistrivsel, peges der på, at adfærden synes at have ændret målgruppe(Møhl & Skandsen 2012:149/Thorsteinsson 2010:39-40). Bo Møhl, professor i klinisk psykologi v. Aalborg Universitet, beretter, at der de senere år er opstået en gruppe af "nye cuttere". Disse nye cuttere ligner ikke de grupperinger, hvor selvskadende adfærd tidligere har været udbredt. De har oplevet en opvækst uden større sociale problemer og er i kraft heraf hverken psykologisk eller socialt belastede. De er derimod socialt og fagligt velfungerende unge, hvis primære problematik er, at de stiller uopnåeligt høje krav til sig selv - krav de har svært ved at indfri, berettes det(Munk & Dyrst, 2016).

HVAD ER SELVSKADE?

I forskningen om selvskadende adfærd har der længe hersket forskellige opfattelser og afgrænsninger. Der eksisterer et utal af begreber for en selvskadende adfærd, herunder blandt andet selvmutilering, parasuicide, self-inflicted violence, ligesom både overdoser, selvmordsforsøg og selvmord har indgået i nogle definitioner(se eks. Zöllner 2006/Møhl 2015 for en yderligere uddybning). I et forsøg på begrebsafklaring i såvel dansk som international forskning, har The International Society for the Study of Self-Injury(ISSS) udviklet en definition: "*Non-Suicidal Self-Injury (NSSI) is defined as the deliberate, self-inflicted destruction of body tissue without suicidal intent and for purposes not socially sanctioned.*"(citeret i Møhl & Rubæk 2016b:5) - også i dansk forskning eksisterer der en bredt delt opfattelse af, at selvskadende handlinger og selvmord(sadfærd) ikke er det samme. Dette fordi de har vidt forskellige formål. Selvskadende handlinger udføres ikke med ønsket om at dø, men derimod med ønsket om at opnå en forandring af sin situation. Selvskade er en kraftig indikator på mistrivsel, men ikke et forsøg på at dø(Due et al. 2014:92-93/Møhl 2015:59-60/Thorsteinsson 2010:39). Dette uanset om selvskaden udføres ved at "cutte", at bide i sig selv eller at brænde sig selv med mere. Artiklen deler samme opfattelse og anskuer selvskadende handlinger ud fra definitionen fra ISSS.

I den nye sammenhæng beskrives selvskade blandt andet som en mestringsstrategi og som en metode til affektregulering - en måde at arbejde og kontrollere følelser på(Møhl 2006:21-26/Møhl 2015:59/Thorsteinsson 2010:39-40). Hertil omtales selvskade også som en måde at udføre selvstraf på. At selvskade som mestrings- og affektreguleringsstrategi samt metode til selvstraf synes at være udbredt netop nu, kan ikke udelukkende forstås individuelt, men må ses i lyset af samtiden. De unge indgår i en kultur, hvor kun det perfekte er godt nok, såvel kropsligt, fagligt og socialt. Kravene om præstation er allestedsnærværende, og oplever den unge fiaskoer og utilstrækkelighed, synes det kun at være vedkommendes egen skyld(se eks. Rosa 2014:86/114). At kroppen bliver genstand for mestrings, straf og kontrolsøgen, synes således ikke underligt, når fokus i forvejen hviler tungt på den enkeltes formåen i forhold til at forvalte egen krop og egne evner(se eks. Thorsteinsson 2010:39-42).

Når adfærden ændrer sig fra udelukkende at hænge sammen med psykiatriske lidelser til i større omfang også at være udbredt blandt unge uden psykosociale problemer, helt ned til gymnasieelever og elever i 9.klasse, ændrer betingelserne for at hjælpe den enkelte sig også. Denne artikel vil præsentere og diskutere muligheder og udfordringer i det praktiske sociale arbejde med (de nye) selvskadende unge.

SELVSKADENDE ADFÆRD OG SOCIALT ARBEJDE.

Lisbeth Rask, psykolog med 35 års erfaring i socialt arbejde, beskriver, at i tilfælde hvor en sagsbehandler får viden om, at en ung eksempelvis *“cutter sig, (red. og) har et påfaldende spisemønster(...)”* (Rask 2013:302), skal der igangsættes en børnefaglig analyse med henblik på at afveje de beskyttende - såvel som de belastende faktorer i den unges nærmiljø. En børnefaglig analyse har sin berettigelse i forbindelse med børn, unge og selvskadende adfærd, idet undersøgelser viser, at omsorgssvigt og/eller fysiske og psykiske overgreb samt anden form for social mistrivsel er belastende faktorer i forhold til at udvikle en selvskadende adfærd (Møhl 2015:115-16/Zøllner 2014:26). Men da det ikke kun er unge, der har oplevet omsorgssvigt, overgreb og psykosocial mistrivsel, der skader sig selv, kan denne nye form for løsningsstrategi blandt unge volde problemer for det praktiske sociale arbejde.

En børnefaglig analyse, som Rask beskriver der må følge, når en ung skader sig selv, vil ikke umiddelbart bidrage med oplysninger, der kan retfærdiggøre en socialfaglig intervention, når det gælder disse nye cuttere. Denne nye målgruppe har ikke oplevet omsorgssvigt eller lignende risikofaktorer (Møhl & Skandsen 2012:149), men ifølge Serviceloven skal der stilles hjælp til rådighed, hvis nødvendigheden er til stede, netop med intention om at forebygge, at sociale problematikker forværres og for at forbedre individets trivsel (Serviceloven §1, stk. 1 & §10). Det sociale arbejde - og den selvskadende unge - stilles således i et modsatrettet spændingsfelt. Juridisk er frontlinjemedarbejderen forpligtet til at tage affære, hvis en ung skader sig selv, men hvis årsagen til den selvskadende adfærd ikke synes at være omsorgssvigt, fysiske og psykiske overgreb samt anden form for psykisk og social mistrivsel, er mulighederne for intervention begrænsede. Man kunne fristes til at spørge, om disse nye cuttere så overhovedet er et emne for det sociale arbejde?

En selvskadende handling og dens årsager lader sig således ikke blot definere uden et blik for den kultur og tid, den indgår i. En kultur, der ifølge fagfolk for nuværende består af mange identitetsvalg, et højt forventningspres til at klare sig godt på flere niveauer, og hvor idealer er blevet til normer, hvorfor man er decideret forkert eller unormal, hvis man ikke er perfekt (Thorsteinsson 2010:39-40/Herholdt 2017:4). I kraft af at være indikator for stærk mistrivsel bliver den selvskadende adfærd et emne, det sociale arbejde må tage stilling til. Foruden dette beskrives omfanget af selvskade i det danske samfund som værende nået til et punkt, hvor der kan tales om en reel social patologi og et offentligt sundhedsanliggende, hvor forskere søger inputs fra ikke kun sundheds-

MIKKEL HØJGAARD BRØNDSTED,

uddannet BSc. i sociologi fra Aalborg Universitet i 2016 og stud.cand.soc. i socialt arbejde samme sted. Arbejdede med socialt udsatte unge i flere sammenhænge, blandt andet som rådgiver og støttegruppeleder hos Landsforeningen mod spiseforstyrrelser og selvskade, samt i både folkeskoleregi og kommunalt regi. Ansat som studenterunderviser hos Institut for Sociologi & Socialt Arbejde, kandidatuddannelsen i socialt arbejde, på Aalborg Universitet.

Artikel udgives posthumt.

“Når disse nye unge med en selvskadende adfærd henvender sig i sundhedssystemet uden anden form for underliggende diagnose, er det begrænset hvor meget hjælp, der kan tilbydes dem, da selvskadende adfærd ikke er anerkendt som selvstændig diagnose”

videnskaberne, men også tilstødende fagområder (hhv. Møhl 2015:95-96/67/Ilsvard 2017:4/Zöllner et al. 2012:7). Det sociale arbejde synes i denne forbindelse næsten at være et selvskrevet fagområde, når adfærd er udtryk for mistriivsel, og når mistriivlsen kan synes at være forårsaget af sociale forhold.

HVAD EKSISTERER DER AF TILBUD TIL MÅLGRUPPEN?

Når disse nye unge med en selvskadende adfærd henvender sig i sundhedssystemet uden anden form for underliggende diagnose, er det begrænset hvor meget hjælp, der kan tilbydes dem, da selvskadende adfærd ikke er anerkendt som selvstændig diagnose (Aabenhus & Dyrst 2016). Som alle andre kan de henvende sig i skadestuer, lægevagter og så videre for at få behandlet deres overfladiske sår, men i kraft af at de ingen diagnose har, har de ikke mulighed for et behandlingsforløb centreret omkring deres selvskade. De nye cuttere, der hverken hører til i socialt, somatisk eller psykiatrisk regi, lander således i en slags tværsektorielt “ingenmandsland” med deres selvskade. Tilbage er de sociale indsatser i kommunalt regi. En opgørelse fra Videnscenter om spiseforstyrrelser og selvskade (ViOSS) fra 2013 viste, at et fåtal af landets kommuner, mere specifikt 35 procent, havde oprettet egne specialiserede tilbud henvendt til unge under 18 år med en selvskadende adfærd. Kun 20 procent af kommunerne havde ligeledes tilbud målrettet personer over 18 år. De 35 og 20 procent var en sammenlægning af tilbud målrettet både personer, der har modtaget behandling i psykiatrien (eksempelvis. for en decideret psykiatrisk diagnose) samt tilbud for personer, der ingen behandling havde fået. Kun 28 procent og 15 procent havde specialiserede tilbud specifikt til henholdsvis børn/unge og voksne,

der ikke havde modtaget behandling i psykiatrien. Det er således de færreste kommuner, der har specialiserede tilbud, som kan favne disse nye cuttere, der ikke har psykisk sygdom eller traumatiserende oplevelser i bagagen. Rapporten konkluderer endvidere, at det ikke nødvendigvis er de samme kommuner, der har tilbud til både børn og unge samt voksne. I rapporten defineres specialiserede tilbud som værende tilbud, hvor personalet har en indgående viden om selvskadende adfærd, symptomer, årsager med videre. (Klinker 2013:9/12/16/29).

I kommunerne med specialiserede tilbud til børn og unge, der ikke havde været i behandling i psykiatrien, eksisterede der forskellige tiltag: Nogle kommuner tilbød gruppeforløb specifikt rettet til børn og unge med en selvskadende adfærd. Flere kommuner tilbød specialiseret familierådgivning, og nogle kommuner havde endnu andre tilbud, herunder blandt andet psykologsamtaler og tværfaglige forløb. De færreste kommuner tilbød støttekontaktpersoner til målgruppen under 18 år (Klinker 2013:29-30). For personer over 18 år så fordelingen noget anderledes ud, idet det mest udbredte tilbud var støttekontaktpersoner. Herudover tilbød nogle kommuner gruppeforløb og familierådgivning. Blandt de mindst udbredte tilbud til målgruppen over 18 år var blandt andet psykologsamtaler og tværfaglige indsatser (Klinker 2013:29-30).

At det ikke kan tages for givet, at en kommune har et tilbud til både børn, unge og voksne, komplicerer området yderligere. Det medvirker endvidere til, at man risikerer at “tabe den unge på gulvet”. En kommune kan have oprettet et tilbud til børn og unge, men hvis den unge visiteres for sent (i kort tid inden han/hun fylder 18 år), kan den unge ske at stå med et påbegyndt forløb, der ikke får en hensigtsmæssig afslutning, hvis ikke der er oprettet tilbud til målgruppen over 18 år. Lotte Rubæk, psykolog med erfaring fra børne-, ungdoms- og voksenpsykiatrien, finder det problematisk, at man ikke har flere specialiserede behandlingstilbud, da man som fagperson netop ikke ved, hvortil man skal henvise de unge, der falder uden for psykiatriens målgruppe, og hvor de kan få kvalificeret hjælp (Aabenhus & Dyrst 2016). I de kommuner, hvor der ikke eksisterer specialiserede

de tilbud til de nye cuttere, såvel over som under 18 år, står den unge derfor tilbage uden anden mulighed for hjælp end sundhedsvæsenet.

DÅRLIGE ERFARINGER I DET SUNDHEDSFAGLIGE ARBEJDE.

Blandt andet Rubæk har beskrevet, at hjælpen til mennesker, der skader sig selv, til tider er både utilfredsstillende og krænkende - også Møhl har beskrevet tilfælde af hårdhændet behandling, hvor unge eksempelvis er blevet overladt til sig selv eller syet uden bedøvelse (Rubæk 2009:15-16/Møhl 2006:104). Henrik Balch, speciallæge i almen medicin og psykiater, behandlede ligeledes denne problematik i tidsskriftet "Sygeplejersken" i 2006 og beskrev endvidere, at behandlere kan blive utrolig berørte af den selvskadende adfærd. I sin behandling af emnet beskrev han således, at behandlere ofte bliver "*fortørnede, vrede, afvisende og angst*" (Balch 2006).

Trods en øget opmærksomhed på selvskadende adfærd gennem de senere år, både i medier og forskning, er invaliderende og til tider direkte krænkende tilgange til personer med selvskadende adfærd til stadighed en eksisterende problematik i det praktiske arbejde. Således belyste en mindre, ikke-repræsentativ, kvalitativ undersøgelse, udarbejdet af Metodecentret, selvskadende unges oplevelser af behandlingen i social- og behandlingspsykiatrien. Blandt flere af de unge i undersøgelsen berettes der om oplevelser, hvor personale i skadestue og lægevagter direkte havde krævet at få en forklaring på, hvorfor den unge havde skadet sig selv - eller simpelthen havde nægtet den unge bedøvelse i forbindelse med for eksempel syning af sår (Ilsvard 2017:9). Sådanne reaktioner fra sundhedspersonale går igen i også nyere faglitteratur. I tråd med Balchs udlægning fra 2006 beskrives det i en dansk undersøgelse af selvskade blandt psykiatriske patienter fra 2016, at selvskadende patienter blandt andet kan skabe frustration hos personalet - også Møhl beskriver, at så stærke følelser som vrede, rettet mod patienten, kan være blandt reaktionerne fra de sundhedsprofessionelle, der arbejder med selvskadende patienter (hhv. Møhl & Rubæk 2016c:141/Møhl 2015:296). Foruden selvsagt at være under faglig

standard, udgør disse reaktioner over for den unge, der søger hjælp for sin selvskadende adfærd - eller hjælp til konsekvenserne heraf - også et helt praktisk problem i arbejdet med målgruppen. Fokus på de selvskadende handlinger alene kan afføde skam- og skyldfølelser hos den unge - følelser, der igen kan skabe behov for mestring og affektregulering netop ved hjælp af selvskadende handlinger.

HVORFOR UDFORDRER ADFÆRDEN DET PRAKTISKE ARBEJDE?

At krænkende og invaliderende tilgange i behandlingen af personer, der skader sig selv, eksisterer trods forskning og øget opmærksomhed, kan være resultatet af misforståelser om, hvorfor den unge skader sig selv. Der eksisterer mange misforståelser og myter om selvskadende adfærd, og adfærden forbindes ofte med selvmordsforsøg på trods af, at den unge for det meste har den stik modsatte intention med sin selvskadende handling. Adfærden forbindes ligeledes ofte med bevidste, insisterende forsøg på at tilegne sig opmærksomhed, om end personen ofte føler stor skam over sine handlinger (Møhl 2015:58-59). Man kunne endvidere tænke sig, at specielt gruppen af nye cuttere provokerer frontlinjemedarbejderne, idet de unge klarer sig godt både socialt og fagligt samt kommer fra velfungerende familier. Den nye cutter synes således ikke på overfladen at skille sig ud på de parametre, der kunne "retfærdiggøre" en selvskadende adfærd. Det er dog netop her, at den faglige forståelse af selvskadende adfærd er afgørende. De selvskadende handlinger fungerer som individuelle løsningsstrategier, og en tilgang, der udelukkende fokuserer på, om personen har oplevet faktorer, der er forbundet med risiko for at påbegynde en selvskadende adfærd, eksempelvis omsorgssvigt eller psykisk sygdom (Møhl 2015:115), kan skygge for identificeringen af og dermed arbejdet med de bagvedliggende faktorer. En tendens, der tidligere er påvist i frontlinjemedarbejderes arbejde med andre målgrupper (se eks. Moesby-Jensen & Moesby-Jensen 2016).

AT FJERNE LØSNINGEN - SOCIALT ARBEJDE MED SELVSKADENDE UNGE.

Kaspar Villadsen, professor MSO v. Copenhagen Business School, citerer i sin genealogiske analyse af det sociale arbejde Philp for at skrive, at "*For det første har det sociale arbejde til opgave at gøre mennesker, der afviser fra samfundets normer, til integrerede samfundsborgere*". Villadsen beretter ligeledes, at man i det moderne sociale arbejde stadig arbejder med tanken om, at der i det enkelte individ eksisterer "*en iboende, men urealiseret vilje*" (Villadsen 2004:hhv. 15/19). Villadsen argumenterer på denne baggrund for, at det moderne sociale arbejdes funktion er at behandle de ting, der blokerer for den enkeltes iboende vilje til at realisere sig selv som et myndigt og autonomt væsen (Villadsen 2004:19). Er der ikke mulighed for, gennem det sociale arbejde, at indlemme individet i det omkringværende samfund, falder individet uden for det sociale arbejdes målgruppe - og må i stedet hjælpes hos andre

fagdiscipliner. Var det med andre ord psykiske sygdomme, der forårsagede behovet for mestring, affektregulering, kontrol eller selvstraf gennem selvskadende handlinger, ville problematikken ikke høre hjemme i det sociale arbejde jævnfør Philips (Villadsen 2004:15), men hvad angår de nye cuttere, synes det jo netop at være de unges vilje til at leve op til det omkringværende samfunds idealer og normer, der gør, at behovet for at skade sig selv opstår. Problemet er således ikke mangel på den iboende vilje til at blive en integreret samfundsborger - men måske snarere en for stærk vilje?

Hvis den selvskadende adfærd fungerer som en mestringsstrategi eller som en metode til affektregulering, kontrol med videre - altså som en slags løsning på andre bagvedliggende problemer - må det sociale arbejde søge at finde frem til årsagen for den enkeltes behov for selvskade som løsningsstrategi. I denne søgen efter årsagen er det vigtigt at have for øje, at de(n) unge med en selvskadende adfærd gør det bedste, vedkommende kan, for at leve et godt liv (Møhl 2015:60). Hvor omsonst dette end lyder i en kontekst, der handler om skade af egen krop, må det netop forstås ud fra selvskadens funktion (Thorsteinsson 2010:39). Hvad der hos den enkelte afføder et behov for selvskade som løsningsstrategi, kan, som det allerede er præsenteret i denne artikel, ikke blot med lethed defineres og kategoriseres. Hos nogle unge er den selvskadende adfærd måske en måde at mestre smertefulde erindringer om overgreb og omsorgssvigt, psykisk lidelse m.m. på (Møhl 2006:59-61). Hos andre kan den selvskadende adfærd være en måde, hvorpå den unge ønsker at kontrollere eller reagere på en omskiftelig verden og sin egen plads heri (Møhl 2015:93-96) - og hos endnu andre kan selvskaden fungere som en måde at regulere de følelser, mødet med den omkringværende kultur og dennes krav afstedkommer (Munck & Dyrst 2016). I arbejdet med disse unge må det sociale arbejde således arbejde *“multifaktoriel”* (begreb taget fra Zöllner et al. 2012:7).

MULIGE INDSATSOMRÅDER

Undersøgelser viser, at selvskadende handlinger, hvis de udføres kontinuerligt over længere tid, kan have et væld af alvorlige følgevirkninger. Således viser Møhl og Rubæks undersøgelse fra 2016 blandt andet at selvskaden kan udvikle sig til et regulært afhængighedssyndrom. Ligeledes viser forskning, at længerevarende selvskade er en stærk prædikator for et fuldbyrdet selvmord - selv stærkere end selvmordstanker (hhv. Møhl & Rubæk 2016a:205-206/Lasgaard & Lindekilde 2016:47-49 & Møhl & Skandsen 2012:150). Betydningen af en tidlig og effektiv indsats er derfor stor. Der er i satspuljeforhandlingerne afsat 53 millioner udelukkende til målgruppen med selvskade samt til personer med en spiseforstyrrelse, hvoraf 40 millioner er afsat til forbedring af eksisterende behandlingstilbud. 13 millioner er afsat til at øge viden på området således, at der kan ske en opkvalificering af behandlingstilbud og udvikles bedre tilbud til eksempelvis unge med selvskadende adfærd. Hertil er der afsat 214,6 millioner til unge generelt, der endnu ikke er

“At det ikke kan tages for givet, at en kommune har et tilbud til både børn, unge og voksne, komplicerer området yderligere”

“syge nok” til at komme i behandling i psykiatrien, men hvis problematikken er for svære til at kunne favnes i tilbud uden for psykiatrien, såsom skolens sundhedsplejersker m.fl. (Thomsen 2017).

Der findes i dansk og international kontekst meget lidt forskning, der udelukkende fokuserer på de nye cuttere (Zöllner et al. 2012:7). At de færreste undersøgelser ikke alene fokuserer på de nye cuttere, gør ikke, at de ikke kan benyttes i forhold til at udvikle tilbud. Uanset om den selvskadende adfærd udspringer af omsorgssvigt, overgreb med mere eller et stigende pres på den enkelte fra omverdenen, kan eksisterende forskning give viden om, hvilke faktorer der har haft en positiv effekt i arbejdet med den enkeltes mistrivsel og selvskade. Det følgende vil præsentere en række indsatsmuligheder i forhold til unge med en selvskadende adfærd.

SELVSKADENDE ADFÆRD SOM DIAGNOSE?

Selvskadende adfærd findes i det amerikanske diagnosesystem (DSM-5) fra 2013, dog kun som forskningsdiagnose, for at kunne skabe klarhed over forskningsresultater nationalt og internationalt (Møhl & Rubæk 2016b:7). I Danmark benyttes diagnosesystemet ICD-10. Selvskadende adfærd indgår imidlertid ikke som selvstændig diagnose i

ICD-10 i 2017, hvorfor det som tidligere beskrevet ikke er muligt at få behandling udelukkende for sin selvskadende adfærd. ICD-10 revideres i 2018, men hvilke ændringer, der vil følge i diagnosesystemet, er endnu ikke klart (hhv. Aabenhus & Dyrst 2016/ ViOSS.dk). At gøre selvskadende adfærd til en selvstændig diagnose vil gøre det lettere for de unge, der ikke har underliggende problemer af psykisk eller social karakter, at få hjælp gennem såvel det sociale- som det sundhedsfaglige system. Der kan dog følge større ulemper med ved at gøre selvskade til en diagnose - og det må overvejes, hvorvidt det er forsvarligt at "sygeligøre" en så stor mængde af den danske befolkning. Som det er argumenteret for, fungerer selvskadende adfærd som en løsningsstrategi og er ikke i sig selv problemet, om end længerevarende selvskade kan være forbundet med alvorlige følgevirkninger. At gøre selvskaden til en diagnose vil således gøre symptomet til sygdom, og et behandlingsforløb vil således fokusere på at afhjælpe symptomet snarere end de bagvedliggende problematikker. Det er tidligere blevet beskrevet som et skifte fra årsagsorientering til symptomorientering (se eks. Bryderup 2011:272). Med et sådant skifte følger en (yderligere) individualisering af problemerne i et samfund, der allerede synes primært at betragte eventuelle afvigelser som individuelle problemer (Jørgensen 2012:358). Baggrunden for at den unge skader sig selv, skal med en sådan indfaldsvinkel med andre ord findes hos den enkelte selv snarere end i de forhold, der eksisterer omkring den unge. En sådan tilgang synes langt fra at være forsvarlig, når omfanget af unge, der skader sig selv, har nået det niveau, det har - og slet ikke, hvis den selvskadende adfærd fungerer som individuelle løsningsstrategier på sociale forhold (Brinkmann 2010:20/Møhl 2015:96).

OPKVALIFICERING AF PERSONALE OG INDSATSER

Blandt eksisterende viden findes der til gengæld beretninger om, at blandt andet social støtte, hvor personen i et støttende og anerkendende miljø kan fortælle om sin selvskadende adfærd, synes at have en positiv effekt (se eksempelvis Thastum & Khodiae 2016:242) - også blandt de unge i Metodecentrets undersøgelse ønskedes der for-

ståelse fra de professionelle (Ilsvard 2017:6). At møde de unge med forståelse og åbenhed er en anbefaling, der går igen i såvel dansk som international forskning. Når forståelse og åbenhed i mødet med personen, der har skadet sig selv, er vigtigt, skyldes det, at det første møde med såvel sundhedssystemet som det sociale system, kan være udslagsgivende for, hvordan personen fremadrettet opfatter kontakten og hjælpen. Hertil kommer, at de professionelle negative reaktioner i sig selv kan være en faktor, der vedligeholder den selvskadende adfærd (Ilsvard 2016:18/Møhl & Rubæk 2016c:141-142). I mødet mellem den unge, der skader sig selv, og det sociale system, må det således tilsigtes, at den unge føler sig forstået og "rummet". Foruden dette er den faglige forståelse af, at den selvskadende adfærd ikke i sig selv er problemet, men derimod en løsning på et bagvedliggende problem, vigtig. Det er før beskrevet, at den unge netop må anerkendes for at have søgt og fundet en løsningsstrategi (Thorsteinsson 2010:39). Det er en balancegang, da selvskaden som løsningsstrategi selvsagt ikke kan billiges. Opkvalificering af viden blandt frontpersonale såsom læger, socialrådgivere, lærere med flere, der netop ofte er de første, der kommer i kontakt med de unge, synes at være et oplagt område for en indsats (Thastum & Khodiae 2016:259). Det skyldes, at der synes at være mange oplevelser af, at fagpersonale i frontlinjen ikke har kendskab til selvskaden, dens bagvedliggende årsager, samt hvordan deres egne reaktioner kan påvirke den unge. At frontlinjepersonale har viden om selvskade og adfærdens aspekter, er dog ikke nok i sig selv. I kraft af at selvskade er et komplekst emne, understreger ViOSS' gennemgang af kommunernes eksisterende tilbud vigtigheden af, at der udvikles tilbud, hvor personalet har et indgående kendskab til selvskadens forskellige aspekter. Blandt andet i kraft af at selvskade som nonspecifikt symptom påvirkes fra mange forskellige sider, herunder af psykiske, sociale og somatiske faktorer. Det optimale er derfor et tilbud med specialiseret personale, der formår at anlægge et helhedssyn på den selvskadende adfærd (Klinker 2013:12). Selvskadende adfærd indbyder til, at faggrupper fra både social- og sundhedsvæsenet indgår i indsatserne, for at målgruppen får den bedste hjælp, inden den unge potentielt udvikler en behandlingskrævende problematik. Et af de kommende tilbud er eksempelvis en "*fremskudt regional funktion i børne- og ungdomspsykiatrien*" (Thomsen 2017), der dog møder kritik fra interesseorganisationer for ikke at være et "konstant tilbud" i de unges hverdag, men derimod blot et periodisk tilbud, foruden at være for overvældende for de unge. I forbindelse med udvikling af sådanne tilbud, påpeges det, at de unge skal kunne stole på, at tilbuddet er konstant og i øjenhøjde (Thomsen 2017).

BLIVER DET SOCIALE ARBEJDE REDUCERET TIL SYMPTOMBEHANDLING?

Som det er præsenteret, er oplysning til fagpersoner, tidlig indgriben og et øget fokus på de bagvedliggende problematikker frem for på selve den selvskadende adfærd væsentlige bud på indsatsområder over

for denne nye gruppe af selvskadende unge samt selvskade generelt. Der kan stilles spørgsmålstegn ved, om sådanne indsatser i det sociale arbejde overhovedet løser problematikkerne for de nye cuttere? Hvis behovet for mestring, affektregulering, selvstraf med videre gennem selvskadende handlinger udspringer af strukturelle forhold såsom uddannelsespolitiske beslutninger og en kultur, hvor kun det perfekte er godt nok, vil arbejdet med at finde alternative, socialt acceptable løsningsstrategier vel kun være en "lappeløsning", idet man ikke løser behovet for selvskaden som løsningsstrategi, men blot erstatter en kontraproduktiv strategi med en socialt acceptabel strategi? I forhold til gruppen af nye unge, der skader sig selv, står det sociale arbejde således i endnu et spændingsfelt. Det sociale arbejde må, ifølge Villadsen, forsøge at fjerne den afvigende adfærd for, at de unge kan indgå i det samfund, der eksisterer omkring dem, men for at gøre dette, må det sociale arbejde samtidigt frigøre de unge fra de kræfter, der gør, at de føler behov for at skade sig selv - og disse kræfter, kan være kræfter, der udspringer af det selvsamme samfund, det sociale arbejde gerne skal have de unge til at passe ind i (Møhl 2015:93-95/Munck & Dyrst 2016/Villadsen 2004:15-19). Fra udelukkende at have været et tegn på individuelle problemer er selvskade blevet en individuel løsning på problemer skabt i og af det samfund, de unge indgår i, hvilket udfordrer det sociale arbejde i forhold til juridiske krav om at yde en indsats for at mindske problematikker og deres eventuelle konsekvenser. Udfordringen ligger også i, at adfærden og dens nye målgruppe rykker på den måde, selvskade hidtil er blevet kategoriseret og "behandlet" på i det praktiske (sociale) arbejde, når adfærden ikke blot kan tages som udtryk for sociale problematikker og psykisk sygdom hos den enkelte. Selvskadende adfærd er en kompleks problematik, fordi adfærden i sig selv tvinger det sociale arbejde til at arbejde in-trospektivt og reflektere over egne arbejdsgange. Hertil kommer, at selvskadens funktion som individuel løsningsstrategi, foranlediget af strukturelle såvel som kulturelle forhold, tvinger det sociale arbejde til at tage stilling til sine egne indsatsformer - og hvad målet med dem må være. ●

LITTERATUR

- Alm, W. & Nielsen, C.** (2016): *Børneindblik 4/16 - Analysenotat fra Børnerådet*, nr. 4, 3. årgang. Maj 2016. København V.
- Balch, H.** (2006): "Selvskadende adfærd er selvbevarende adfærd" i *Sygeplejersken*, 2006 nr. 20. København K.
<https://dsr.dk/sygeplejersken/arkiv/sy-nr-2006-20/selvskadende-adfaerd-er-selvbevarende-adfaerd>
- Brinkmann, S.** (2010): "Patologiseringstendensen: Diagnoser og patologier før og nu" i Brinkmann, S.(red.) *Det diagnosticerede liv - Sygdom uden grænser*. Århus. Klim.
- Bryderup, I. M.** (2011): "Den socialpædagogiske profession og diagnoser". I Bryderup, I. M. (red.) *Diagnoser i specialpædagogik og socialpædagogik*. København K. Hans Reitzels Forlag.
- Due, P., Diderichsen, F., Meilstrup, C., Nordentoft, M., Obel, C. & Sandbæk, A.** (2014): *Børn og unges mentale helbred. Forekomst af psykiske symptomer og tilfælde og mulige forebyggelsesindsatser*. København. Vidensråd for Forebyggelse.
- Herholdt, M.** (2017): "Kropsideal: Det perfekte er blevet normalt" i *LMSNYT*, nr. 57, august 2017.
- Ilsvard, S.** (2016). *Virksomme indsatslementer i behandlingen af selvskadende adfærd - litteraturgennemgang*. Aarhus N: Metodecentret.
- Ilsvard, S.** (2017): *Unge med selvskadende adfærd og deres oplevelser med behandlings- og socialpsykiatrien - En interviewundersøgelse*. Aarhus N: Metodecentret.
- Jørgensen, C. R.** (2012): *Danmark på brikken - Et psykologisk perspektiv på Danmark og danskerne i det senmoderne*. København K. Hans Reitzels Forlag.
- Klinker, S.** (2013): *Kommunernes tilbud til personer med spiseforstyrrelser eller selvskade*. København: ViOSS - Videnscenter om spiseforstyrrelser og selvskade.
 Set 5/11-16. <https://www.vioss.dk/web/uploads/Kommunernes-tilbud-til-personer-med-spiseforstyrrelser-eller-selvskade.pdf>
- Lasgaard, M. & Lindekilde, N.** (2016): "Fra selvskade til selvmord" i *Psyke&Logos*, Nr. 2, 2016, årgang 37. København K. Dansk Psykologisk Forlag.
- Moesby-Jensen, C. K. og Moesby-Jensen, T.** (2016). *Om kategorisering og symbolsk magtudøvelse i socialt arbejde - myten om de ressourcestærke forældre til børn med neuro-psykiatriske diagnoser*. Sociologisk Forskning, årgang 53, nr. 4.
- Munck, S. & Dyrst, M.** (2016): "De nye cuttere er velfungerende og perfektionistiske unge", Dr.dk. <http://www.dr.dk/levnu/psykologi/de-nye-cuttere-er-velfungerende-og-perfektionistiske-unge> Set 4/11-16.
- Møhl, B.** (2006): *At skære smerten bort - en bog om cutting og anden selvskadende adfærd*, København NV: PsykiatriFondens Forlag.
- Møhl, B.** (2015): *Selvskade - Psykologi og behandling*. København K: Hans Reitzels Forlag.
- Møhl, B. & Rubæk, L.** (2016a): "Ikke-sucidal selvskade - Et afhængighedssyndrom?" i *Psyke&Logos*, Nr. 2, 2016, årgang 37. København K. Dansk Psykologisk Forlag.

Møhl, B. & Rubæk, L. (2016b): "Selvskade - Smertens Paradoks" *Psyke&Logos*, Nr. 2, 2016, årgang 37. København K. Dansk Psykologisk Forlag.

Møhl, B. & Rubæk, L. (2016c): "Selvskade hos psykiatriske patienter" i *Psyke&Logos*, Nr. 2, 2016, årgang 37. København K. Dansk Psykologisk Forlag.

Møhl, B. & Skandsen, A. (2012): "The prevalence and distribution of self-harm among Danish high school students" i *Personality and Mental Health*, bind 6, nr. 2, s. 147-155.

Rask, L. (2013): "Socialt arbejde på børne-, unge- og familieområdet" i Guldager, J. & Skytte, M. (red.). *Socialt Arbejde - Teorier og perspektiver*. København: Akademisk Forlag.

Rosa, H. (2014): *Fremmedgørelse og acceleration*. København K. Hans Reitzels Forlag.

Rubæk, L. (2009): *Selvskadens psykologi*, København K: Dansk Psykologisk Forlag.

Serviceloven af 17/08/2017. Retsinformation.dk. <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=191895#id248d9686-820f-44f8-809c-f99d94ee8c76>

Thastum, R. & Khodaie, S. (2016): "Vejen ind og ud af selvskade" i *Psyke&Logos*, Nr. 2, 2016, årgang 37. København K. Dansk Psykologisk Forlag.

Thomsen, S. (2017): "Nyt tiltag på vej: Børn og unge med spiseforstyrrelser, angst og selvskadende adfærd skal have langt hurtigere hjælp". Politiken.dk, 6/11/2017. http://politiken.dk/forbrugogliv/sundhedogmotion/art6193498/B%C3%B8rn-og-unge-med-spiseforstyrrelser-angst-og-selvskadende-adf%C3%A6rd-skal-have-langt-hurtigere-hj%C3%A6lp?utm_content=bufferc2f9d&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer

Thorsteinsson, H. G. (2010): "Selvskade - den indadvendte og kropsorienterede risikoadfærd" i *STOF, 15, Tidsskrift for stofmisbrugsområdet*. Århus C. Center for Rusmiddelforskning.

Villadsen, K. (2004): *Det sociale arbejdes genealogi - om kampen for at gøre fattige og udstødte til frie mennesker*. København K. Hans Reitzels Forlag.

ViOSS.dk: "Diagnosekriterier selvskade" <https://www.vioss.dk/viden/diagnosekriterier/> set 18/11/2017.

Zöllner, L., Konieczna, A. & Rask, L. (2012): *Unge sårbarhed, tanker om selvskade og selvskadende adfærd*. Odense. Center for Selvmordsforskning.

Zöllner, L. (2006): *Centrale begreber inden for selvskadende adfærd. Faktaserien nr. 21 2006*. Odense. Center for Selvmordsforskning.

Zöllner, L. (2014): *Unge selvskadende adfærd 2001-2011*, Odense. Center for Selvmordsforskning.

Aabenhus, S. & Dyrst, M. (2016): "Cuttere kan ikke få hjælp i sundhedsvæsenet". <http://www.dr.dk/nyheder/indland/cuttere-kan-ikke-faa-hjaelp-i-sundhedsvaesenet> Set 4/11-16.

“Fra udelukkende at have været et tegn på individuelle problemer er selvskade blevet en individuel løsning på problemer skabt i og af det samfund, de unge indgår i, hvilket udfordrer det sociale arbejde”

